ORTODOKSİA
AHLÂKİ VE DİNİ RESALE
Müdürü mes'ul
MELETİOS LUKAKİS
Mahal İdare
Tahta Minare, Vodina Sokağı 42
İstanbul — Fener

ΟΡΘΟΔΟΞΙΑ
ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ ΗΘΙΚΟΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΟΝ
ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ ΚΑΙ ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ
† Ο ΧΡΙΣΤΟΥΠΟΛΕΩΣ ΜΕΛΕΤΙΟΣ

ΕΤΟΣ ΙΘ΄. — ΜΑΡΤΙΟΣ 1944 — ΤΕΥΧΟΣ 3

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ:

ΕΠΗ ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ

ΚΑΙ ΕΣΟΝΤΑΙ ΟΙ ΠΡΩΤΟΙ ΕΣΧΑΤΟΙ

ΩΣ ΤΕΛΕΥΤΑΙΑ εἰς τὴν σειρὰν τῶν ἐν τῇ Ὀρθοδοξίᾳ κριτικῶν ἀναλύσεων τῶν Ἠθικῶν ἐπῶν τοῦ Μεγάλου Ποιητοῦ μας συμβαίνει νὰ ἐξετασθοῦν τὰ δύο περίφημα ποιήματα ***Περὶ ἀρετῆς***. Εἶναι τὸ ἔνατον καὶ δέκατον, φέροντα τὴν ἰδίαν ἐπιγραφὴν καὶ διαφέροντα κατὰ τὸ ὅτι τὸ μὲν ἐξ ἑκατὸν πεντήκοντα ἓξ ἡρωικῶν στίχων χαρακτηρίζεται ὑπὸ τοῦ σχολιαστοῦ τοῦ Migne ὡς ***ἐξαίρετον ποίημα*** οὗτινος οὐδὲν ἄλλο ἐξοχώτερον καὶ ὡραιότερον δύναταί τις εὑρεῖν μεταξὺ τῶν ἐπῶν τοῦ Γρηγορίου, τὸ δὲ ἐκ στίχων ἰαμβικῶν ἐννεακοσίων ἐνενήκοντα ὀκτὼ εἶναι εἰς μῆκος τὸ πρώτιστον τῶν ἠθικῶν. Τὸ δεύτερον τοῦτο ἔρχεται δεύτερον καὶ ὡς πρὸς τὴν ἔκτασιν μεταξὺ ὅλων τῶν ἐπῶν, μετὰ τὸ ἑνδέκατον Ἱστορικόν, τὸ ἐπιγραφόμενον Περὶ τὸν ἑαυτοῦ βίον, περιλαμβανόμενον εἰς στίχους χιλίους

ἐννεακοσίους τεσσαράκοντα ἐννέα, τρίτου ἐρχομένου τοῦ δωδεκάτου Ἱστορικοῦ Εἰς ἑαυτὸν καὶ περὶ Ἐπισκόπων (στίχοι 836), ὡς τετάρτου τοῦ πρώτου Ἠθικοῦ Παρθενίης ἔπαινος (στίχοι 732), πέμπτου ὄντος εἰς ἔκτασιν τοῦ δευτέρου Ἠθικοῦ Ὑποθῆκαι παρθένοις (στίχοι 689) καὶ ἕκτου τοῦ πρώτου Ἱστορικοῦ Περὶ τῶν καθ' ἑαυτὸν εἰς στίχους ἑξακοσίους τριάκοντα τέσσαρας. Αὐτὰ εἶναι τὰ ἐκτενέστερα ποιητικὰ ἔργα τοῦ Ναζιανζηνοῦ μετὰ τὸ δρᾶμα Χριστὸς Πάσχων ἐκ στίχων 2601.

Ὅπως ἐλέχθη καὶ ἄλλοτε οἱ ὁλικοὶ στίχοι τοῦ ποιητοῦ ἀνέρχονται εἰς εἴκοσι χιλιάδας ἑκατὸν ὀγδοήκοντα δύο (20182), ἐκ τῶν ὁποίων τὴν πλειοψηφίαν κατέχουν οἱ ἰαμβικοὶ (7469+2601), μετὰ τοὺς ὁποίους ἔρχονται οἱ εἰς ἡρωικὸν ἑξάμετρον ἢ ἐπὶ τὸ συντομώτερον οἱ ἡρωικοὶ λεγόμενοι στίχοι (5242) καὶ τρίτοι οἱ εἰς ἡρωελεγειακὸν μέτρον συμποσούμενοι εἰς 4223, τῶν ὑπολειπομένων κατακερματιζομένων εἰς μικρὰς ὁμάδας ἄλλων μέτρων. Ἐὰν δὲ εἶναι λεπτομέρεια ἀξία σημειώσεως, προσθέτω ὅτι εἰς τὰ Δογματικὰ ἔπη ἔχομεν 305 ἰαμβικούς, 113 ἡρωελεγειακοὺς καὶ 1141 ἡρωικοὺς στίχους· εἰς τὰ Ἠθικὰ — ὧν ἡ κριτικὴ ἀνάλυσις περατοῦται σὺν Θεῷ διὰ τοῦ παρόντος ἄρθρου — ἔχομεν 3364 ἰαμβικούς, 893 ἡρωελεγειακοὺς καὶ 1592 ἡρωϊκούς· εἰς τὰ Ἱστορικὰ Περὶ ἑαυτοῦ, 3565 ἰαμβικούς, 1362 ἡρωελεγειακοὺς καὶ 1183 ἡρωικούς· εἰς τὰ Ἱστορικὰ Περὶ τῶν ἑτέρων, 340 ἰαμβικούς, 398 ἡρωελεγειακοὺς καὶ 1287 ἡρωικούς· εἰς τὰ Ἐπιτάφια 709 μόνον ἡρωελεγειακούς, εἰς τὰ Ἐπιγράμματα, 95 ἰαμβικούς, 550 ἡρωελεγειακοὺς καὶ 39 ἡρωικοὺς στίχους, εἰς δὲ τὸν Χριστὸν Πάσχοντα 2601 στίχους ἰαμβικούς, ὅπως ἐπὶ τὸ συντομώτερον ὀνομάζονται οἱ εἰς ἰαμβικὸν τρίμερον γραμμένοι στίχοι.

Ἐπανέλθωμεν τώρα εἰς τὸ θέμα, ἤτοι τὴν ἐξέτασιν τῶν δύο Περὶ ἀρετῆς ποιημάτων, ἐκ τῶν ὁποίων τὸ μὲν πρῶτον — δηλαδὴ τὸ ἔνατον ἠθικὸν — χαρακτηρίζεται ὡς τὸ ἐξοχώτερον, ἐνῷ τὸ δέκατον ἠθικὸν εἶναι, ὡς εἶπον, τὸ ἐκτενέστερον μεταξὺ τῶν τεσσαράκοντα ἠθικῶν ποιημάτων τοῦ Γρηγορίου.

Τὸ λατινικὸν σχόλιον τῆς ἐκδόσεως Migne ὑπογράφει τὰ ἑξῆς:

— Τὸ σοφώτατον τοῦτο καὶ πλῆρες ὑψηλῶν θεωριῶν ποίημα τοῦ Γρηγορίου περὶ ἀνθρωπίνης ἀρετῆς διδάσκει ἡμᾶς ἀφ' ἑνὸς μὲν νὰ ἀποστρεφώμεθα τὴν ὑψηλοφροσύνην καὶ νὰ μὴ πράττωμεν πᾶν ὅ,τι ἀρέσκει ἡμῖν αὐτοῖς καὶ τοῖς ἄλλοις, ἀφ' ἑτέρου δὲ νὰ ἀγαπῶμεν τὴν ταπεινότητα καὶ τὴν σωφροσύνην.

— Αὕτη εἶναι ἐν συντόμῳ ἡ ὑπόθεσις τοῦ ἐξαιρέτου τούτου ποιήματος, οὗ ἐξοχώτερον καὶ ὡραιότερον οὐδὲν ἄλλο δύναταί τις νὰ εὕρῃ μεταξὺ τῶν

ποιημάτων τοῦ Γρηγορίου. Ἐν αὐτῷ ὁ θεῖος πατὴρ ποιεῖται λόγον καθόλου μὲν περὶ ἀρετῆς, ἰδίᾳ δὲ περὶ τῆς φύσεως καὶ τῆς οὐσίας αὐτῆς, ἐκφέρει δὲ τὴν γνώμην ὅτι ὅσον δήποτε ἀσθενής, ὅσον δήποτε ἀτελὴς καὶ ἂν εἶναι ἡ ἀρετή, πάντως εἶναι δύσκολος ἡ ἀπόκτησις αὐτῆς. Ἐν τέλει δὲ ὁ ποιητὴς διδάσκει, ὅτι ἡ ἀρετὴ εἶναι θεῖον δῶρον τοῦ Κυρίου, ἄνευ τῆς βοηθείας τοῦ ὁποίου οἱ ἄνθρωποι οὐδὲν ἄλλο εἴμεθα εἰ μὴ παίγνια καὶ ζῶντα πτώματα ἀποπνέοντα δυσωδίαν ἐκ τῶν κακουργιῶν.

— Τὸ ποίημα τοῦτο συνετέθη, ὅτε ὁ ἡμέτερος Γρηγόριος ἥδρευεν εἰσέτι ἐν τῇ ἀρχιεπισκοπῇ Κωνσταντινουπόλεως, ἤτοι περὶ τὸ ἔτος 380.

Τὸ δὲ σχόλιον τοῦ δεκάτου ἔχει ὡς ἑξῆς:

— Διὰ τοῦ ποιήματος τούτου ὁ Γρηγόριος διδάσκει νέον τινὰ λέγων αὐτῷ, ὅτι ἡ σπουδὴ τῶν γραμμάτων πρέπει νὰ εἶναι ἐν τῷ βίῳ τὸ πρώτιστον μέλημα τοῦ ἀνθρώπου, κυρίως δὲ ἀποδεικνύει πόσον ἡ χριστιανικὴ θρησκεία εἶναι ἀνωτέρα τῆς τῶν ἐθνικῶν, καὶ πόσον τὰ περὶ ἀρετῆς παραδείγματα τῶν ἡμετέρων εἶναι ὑπὸ πᾶσαν ἔποψιν λαμπρότερα ἢ τὰ τῶν ἀρχαίων φιλοσόφων. Παρορμᾷ τὸν νέον εἰς ἄσκησιν τῆς ἀρετῆς, δηλῶν αὐτῷ ὅτι ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ οὐδὲν παντάπασιν ὑπάρχει δυνάμενον νὰ παραβληθῇ πρὸς τὴν εὐσέβειαν καὶ τὴν πίστιν πρὸς τὸν Θεόν. Ἔπειτα πραγματεύεται περὶ τῆς δημιουργίας τῶν ὄντων καὶ θέτει πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν τοῦ νέου τὸ τέρμα, εἰς ὃ ἄγουσιν αἱ δύο ὁδοί, ἤτοι ἡ εὐθεῖα τῆς ἀρετῆς καὶ ἡ σκολιὰ τῆς κακίας. Διδάσκει πρὸς τούτοις ὅτι ὅσοι τῶν ἐθνικῶν διεκρίθησαν ἐπὶ σοφίᾳ καὶ παιδείᾳ, καίτοι κατὰ τὰ ἄλλα λίαν ἀπεμακρύνθησαν τῆς ἀληθοῦς εὐσεβείας, καίτοι σφοδρῶς κατεπολέμησαν τὰς ἰδέας καὶ θεωρίας ἀλλήλων; πάντες ὅμως συνεφώνησαν ἐν ἑνὶ σημείῳ, ὅτι δηλαδὴ οὐδὲν ὑψηλότερον καὶ ἐξοχώτερον τῆς ἀρετῆς ὑπάρχει. Μετὰ ταῦτα ἀπαριθμεῖ διάφορα εἴδη ἀρετῆς καὶ λέγει, ὅτι παραδέχεται μὲν ὅτι πολλοὶ τῶν ἐθνικῶν διεκρίθησαν ἐπ' ἀρετῇ, δὲν δύναται ὅμως νὰ εὕρῃ παρ' αὐτοῖς τὴν ἀληθῆ ἀρετήν, ἀλλὰ μόνον χροιάν τινα ἀρετῆς, διότι ἡ ἀσφαλὴς καὶ τελεία ἀρετὴ ὑπάρχει μόνον εἰς ἐκείνους, οἵτινες ἐμφοροῦνται τῆς ἀληθοῦς πίστεως πρὸς τὸν ἕνα Θεόν. Τέλος ἀποτρέπει ἡμᾶς ἀπὸ τῆς λίαν λεπτολόγου ἐρεύνης τῶν θείων πραγμάτων καὶ λέγει, ὅτι ὁ Ὕψιστος παρέχει τὴν γνῶσιν αὐτῶν εἰς ἐκείνους μᾶλλον οἵτινες ἀσκοῦσι τὴν εὐσέβειαν καὶ τηροῦσι τὰς θείας ἐντολάς, ἢ εἰς ἐκείνους οἵτινες ἐπιμόνως ἐπιδίδονται εἰς τὴν ἔρευναν τῶν λεπτοτάτων μυστηρίων καὶ τῶν πραγμάτων, ὧν ἡ κατανόησις ὑπερβαίνει τὴν δύναμιν τοῦ ἀνθρωπίνου πνεύματος.

Καὶ ἤδη κατακλείω τὸ τμῆμα τοῦτο τοῦ τελευταίου ἄρθρου ἐπὶ τῶν Ἠθικῶν ἐπῶν, μὲ τὴν παρατήρησιν ὅτι τὸ μὲν ἔνατον περὶ ἀρετῆς ἐγράφη

ὑπὸ **ποιητοῦ φιλοσοφοῦντος**, τὸ δὲ δέκατον ἐπίσης Περὶ ἀρετῆς ὑπὸ **ποιητοῦ διδάσκοντος**. Εἰς τὸ ἔνατον ἤρθη εἰς δύσθεώρητα ὕψη ἡ φαντασία ἐν ἁρμονίᾳ μετὰ τῆς χριστιανικῆς σκέψεως, εἰς δὲ τὸ δέκατον ἀναλύει ὁ φιλόσοφος χριστιανὸς τὸ περὶ ἀρετῆς θέμα διὰ νὰ καταπλήξῃ τὸν πρὸς ὃν γράφει νέον καὶ κάθε εὐτυχῆ ἀναγνώστην τοῦ ποιήματος, νὰ μᾶς καταπλήξῃ μὲ τὴν εὐρύτητα τῶν φιλοσοφικῶν αὐτοῦ γνώσεων. Οἱ ἑκατὸν πενηνταὲξ στίχοι τοῦ Θ΄ ἠθικοῦ μοναδικοὶ εἰς τὸ εἶδός των ἐν τῇ πατερικῇ φιλολογίᾳ, ἐφάμιλλοι δὲ τῶν μᾶλλον ἐμπνευσμένων ἐκ τῶν νεωτέρων φιλοσοφικῶν στίχων τοῦ Βίκτωρος Οὐγκώ, ἠμποροῦν νὰ συγκριθοῦν ὡς πρὸς τὴν δύναμιν τῆς φράσεως μόνον πρὸς τὰ χορικὰ ᾄσματα τῶν τριῶν μεγάλων τραγικῶν τῆς κλασικῆς ἀρχαιότητος, ὀλίγον ὑπολειπόμενοι ὡς πρὸς τὴν πυκνότητα τῶν ἰδεῶν καὶ τὸ ἕνεκα τούτου δυσνόητον τῶν στίχων. Οἱ δὲ 998 στίχοι τοῦ δεκάτου ἠθικοῦ ἐξετάζοντες τὸ πλάτος τοῦ θέματος Περὶ ἀρετῆς εἶναι συμπλήρωμα οὕτως εἰπεῖν τοῦ ὑψηλὰ φιλοσοφήσαντος εἰς τὸ προηγούμενον καὶ ἤδη ἐρχομένου χαμηλότερα διὰ νὰ διδάξῃ τοὺς μὴ ἔχοντας τόσον δυνατὰ τὰ πτερὰ τῆς φαντασίας καὶ τῆς σκέψεως, ὡς παράγραφός τις ἐν τῇ φιλοσοφικῇ Ἠθικῇ. Διὰ τοῦτο ἂν καὶ χρονικῶς ἀπέχει ἡ σύνθεσις τοῦ μὲν ἀπὸ τοῦ δὲ — διότι τὸ 9ον λέγεται ὅτι ἐγράφη τὸ 380 κατὰ τὸ διάστημα τῆς ἐνταῦθα σταδιοδρομίας τοῦ Γρηγορίου, ἐνῷ τὸ 10ον φαίνεται ἔργον τῶν τελευταίων ἐτῶν 383 - 389, ὁπότε ἐγράφησαν τὰ πλεῖστα τῶν ἐπῶν — καλῶς ἐτέθησαν εἰς τὴν ἔκδοσιν Migne παραπλήσια. Ἠδύνατο μάλιστα νὰ διισχυρισθῇ τις ὅτι τὸ 10ον ἔπρεπε νὰ καταταχθῇ εἰς τὰ Ἱστορικὰ Περὶ τῶν Ἑτέρων, ἐφόσον τυπικῶς διαφέρει ἐκείνων μόνον κατὰ τὸ ὅτι δὲν ἀναφέρεται τὸ ὄνομα τοῦ πρὸς ὃν καὶ δι' ὃν ἐγράφη νέου.

Καὶ ἤδη τερματισθείσης τῆς κριτικῆς ἐργασίας τῶν 40 Ἠθικῶν ἐπῶν μετροῦμεν τὸ ὅλον σαρανταπέντε μελέτας δημοσιευθείσας ἐν τῷ παρόντι περιοδικῷ ἀπὸ τοῦ 1938. Ἐκ τούτων αἱ 25 διαπραγματεύονται περὶ τῶν ἐπῶν τοῦ Γρηγορίου καὶ δὴ αἱ μὲν πρῶται πέντε ἀπὸ τοῦ τεύχους τοῦ Σεπτεμβρίου 1939 μέχρις Αὐγούστου 1941, αἱ δὲ ἐπίλοιποι 20 ἀποκλειστικῶς περὶ τῶν Ἠθικῶν ποιημάτων ἀπὸ Νοεμβρίου 1941 μέχρι τοῦ παρόντος τεύχους τοῦ Μαρτίου 1944, κατὰ τὴν ἑξῆς σειράν:

1) Ἠθικὰ ποιήματα (Νοέμβριος 1941)
2) Ὀδύνη λύπη καὶ στεναγμὸς (Δεκέμβριος 1941)
3) Περὶ τῶν τοῦ βίου ὁδῶν (Ἰανουάριος 1942)
4) Μακαρισμοὶ (Φεβρουάριος 1942)
5) Ὀλιγόστιχα ἔπη (Ἀπρίλιος 1942)

6) Διάλογος (Μάϊος 1942)
7) Κατὰ θυμοῦ (Ἰούλιος 1942)
8) Πρὸς εὐγενῆ δύστροπον (Σεπτέμβριος 1942)
9) Κατὰ πλεονεξίας (Ὀκτώβριος καὶ Νοέμβριος 1942)
10) Περὶ γυναικῶν καλλωπιζομένων (Ἰανουάριος 1943)
11) Γνωμικὰ (Φεβρουάριος 1943)
12) Σοφία τετράστιχος (Μάρτιος 1943)
13) Ἔπη Γρηγορίου (Ἀπρίλιος 1943)
14) Τίς ποῦ πότε διατί; (Ἰούλιος 1943)
15) Γάμος καὶ ἀγαμία (Αὔγουστος 1943)
16) Ἰδεολογία καὶ πραγματικότης (Σεπτέμβριος 1943)
17) Ὑπάρχουν ἀντιφάσεις; (Νοέμβριος 1943)
18) Πρὸς Παρθένον (Ἰανουάριος 1944)
19) Σύγκρισις βίων (Φεβρουάριος 1944)
20) Καὶ ἔσονται . . . (Μάρτιος 1944)

† Ο ΚΥΔΩΝΙΩΝ ΑΓΑΘΑΓΓΕΛΟΣ

ΣΚΙΑΓΡΑΦΙΑ ΤΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ ΤΗΣ ΜΗΤΡΟΠΟΛΕΩΣ ΧΑΛΚΗΔΟΝΟΣ ΚΑΙ Ο ΕΠΙΣΚΟΠΙΚΟΣ ΑΥΤΗΣ ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ

(Συνέχεια ἐκ τοῦ προηγουμένου).

21) ***Δαμιανός***· καθωρίσθη ἡ ὕπαρξίς του ἐπὶ τῇ βάσει σφραγῖδος δημοσιευθείσης ὑπὸ τοῦ πολλῆς φήμης Βυζαντινολόγου Schlumberger, κατὰ τὴν ὁποίαν ὁ ἱεράρχης οὗτος ἤκμασε μεταξὺ τοῦ ὀγδόου καὶ τοῦ ἐνάτου αἰῶνος. [16])

22) ***Βασίλειος***· ἐπὶ τῆς ἐποχῆς Φωτίου καὶ Ἰγνατίου. Κατὰ τὸ ἔτος 858 ἀντικατεστάθη ὑπὸ τοῦ Ζαχαρίου τοῦ ἐπιλεγομένου κωφοῦ.

23) ***Ζαχαρίας***· κατὰ τὸ 870 παρεχώρησε τὴν θέσιν εἰς τὸν ἴδιον Βασίλειον.

24) ***Βασίλειος*** τὸ δεύτερον· μέχρι τοῦ 879.

25) ***Ζαχαρίας*** τὸ δεύτερον. [17])

26) ***Νίκων***· ἐπὶ πατριάρχου Φωτίου καὶ πάπα Ἰωάννου τοῦ Η'. πρὸ τοῦ 899. [18])

27) ***Στέφανος***. Μετὰ τὸν Νίκωνα πρέπει νὰ καταχωρισθῇ ὁ ἐν τῇ ἐπιγραφῇ τῆς παρὰ τὸν ἱππόδρομον ἐκκλησίας τῆς Ἁγίας Εὐφημίας ἀνακαλυφθεὶς Χαλκηδόνος ***Στέφανος***. Διὰ τὸν καθορισμὸν τῆς χρονολογίας τῆς ἱερατείας τοῦ ἱεράρχου τούτου παραπέμπω εἰς τὴν περὶ τῶν παλαιῶν προνομίων τῶν ἱεραρχῶν Χαλκηδόνος μελέτην μου δημοσιευθεῖσαν ἐν τῇ Ὀρθοδοξίᾳ (φύλλον Αὐγούστου 1943 σ. 181—186), καὶ προσθέτω ἐνταῦθα ὅτι ***ὁ Στέφανος*** ἐποίμανε τὴν ἐπαρχίαν Χαλκηδόνος ἀπὸ τοῦ τέλους τοῦ ἐνάτου αἰῶνος μέχρι τοῦ 903. Παρὰ τοὺς ὑπολογισμοὺς ὅμως τοὺς βασιζομένους ἐπὶ τῆς Ἰνδικτιῶνος τοῦ μηνὸς καὶ τῆς ἡμέρας τὸ ὕφος τῆς ἐπιγραφῆς ἀνήκει μᾶλλον εἰς μεταγενεστέραν ἐποχήν.

28) ***Μιχαὴλ Α.'*** μὴ ἀναφερόμενος ὑπὸ τοῦ Lequien, ἀκμάσας δὲ κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ 10^{ου} αἰῶνος (910—915) Échos d'Orient XI 350.

29) ***Δανιήλ***· ἐπὶ πατριάρχου Σισινίου ὑπογράφει (ἔτ. 997) τὸν γνωστὸν τόμον. «Δανιὴλ Χαλκηδόνος». [19])

---

[16]) Schlumberger, Sigillographie de l'Empire Byzantine, 1884, p. 246. Échos d'Orient XI p. 350. Dictionnaire p. ἐνθ. ἀν. στ. 122.

[17]) Lequien ἔνθ. ἀν. σ. 605. Μελετίου Ἐκκλ. Ἱστορία Γ.' σ. 315. Échos d'Orient XI p. 350.

[18]) Lequien ἔνθ. ἀν. σ. 606. Échos d'Orient αὐτόθι.

[19]) Σύνταγμα Ράλλη καὶ Ποτλῆ Ε'. σελ. 29, 150. Lequien, ἔνθ. ἀν. σ. 606. Échos d'Orient XI σ. 350.

30) ***Ἰωάννης Γ.′*** Κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ δεκάτου αἰῶνος.[20]

31) ***Θεόδωρος***· ἤκμασεν ἐπὶ π/χου Ἀλεξίου (1025—1043). Ὑπογράφει ἀπόφασιν συνοδικὴν τοῦ ἔτους 1027.[21]

32) ***Νικήτας Β.′*** ἐπὶ Κηρουλαρίου τὸ 1050. «Νικήτα Χαλκηδόνος καὶ συγκέλλου».[22]

Ἀνώνυμος τοῦ Lequien ἀναφέρεται ἀνωνύμως ὑπὸ τοῦ Κεδρηνοῦ κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς ἀπομακρύνσεως ἀπὸ τοῦ θρόνου Ἀργυροῦ τοῦ Διογένους (1075) Βόννη ἔκδ. Β. σ. 704. Ὅ,τε Χαλκηδόνος, Ἡρακλείας καὶ ὁ Κολωνείας Θεόφιλος (Σκυλίτσης Migne τ. 122 στ. 435).

33) ***Λέων***, ὁ θεῖος τοῦ πατριάρχου Ἰωάννου τοῦ λεγομένου «Ἀγαπητοῦ» «ἢ ἀδελφιδοῦ» τοῦ Λέοντος Χαλκηδόνος. Ὁ Λέων δὶς ἱεράτευσεν· ἡ πρώτη ἱερατεία του ἀρχίσασα τοὐλάχιστον ἀπὸ τοῦ 1080 παρετάθη μέχρι τοῦ 1086, χρονολογίας τῆς καθαιρέσεώς του. Ἡ δευτέρα ἴσως ἄρχεται μετὰ τὸ 1090. Ἐν τῷ διαστήματι τῷ μεταξὺ 1086 καὶ 1090 ἢ 1094 πρέπει νὰ τοποθετήσωμεν τὴν ἱερατείαν τοῦ Χαλκηδόνος ***Μιχαήλ***, ποιμάναντος τὴν ἐπαρχίαν ταύτην ἐπὶ τῶν ἡμερῶν τοῦ Βουλγαρίας Θεοφυλάκτου χρηματίσαντος Βουλγαρίας ἀρχιεπισκόπου ἀπὸ τοῦ ἔτους 1070 μέχρι τοῦ 1107.[23]

34) ***Μιχαὴλ Β.′*** 1086—1090;

35) ***Λέων*** τὸ δεύτερον· 1090 — ;

Ἰωάννης 1167 Mansi XXI στ. 705 «ὁ μητροπολίτης Χαλκηδόνος Ἰωάννης» σύνοδος συγκροτηθεῖσα ἐν τῷ παλατίῳ τῶν Βλαχερνῶν Φεβρ. 1147).

36) ***Κωνστάντιος*** ὁ ***Β′***. 1156. Ὁ Μ. Γεδεὼν εἰς πρακτικὰ τῆς συνόδου τοῦ 1155 μεταγραφέντα ἐκ χειρογράφου τοῦ Ἄθω ἀνέγνωσε τὰ ἑξῆς· «ὁ ταπεινὸς μητροπολίτης ***Καλχηδόνος Κωνστάντιος***», καὶ ὄχι Κωνσταντῖνος.[24] Εἰς πρᾶξιν τοῦ ἔτ. 1170 ἀναφέρεται «Κωνσταντῖνος Χαλκηδόνος». (Ἀνάλεκτα Ἱερ. Σταχυολ. Δ′. 109).

37) ***Ἰωάννης Δ′.*** ἀναφέρεται εἰς πρᾶξιν τοῦ πατριάρχου Γεωργίου τοῦ Ξιφιλίνου ἐν ἔτει *1192*. (Βλέπε ἔγγραφα δημοσιευθέντα ὑπὸ Ι. Σα-

---

20) Lequien ἔνθ. ἀν. σ. 606.

21) Σύνταγμα Ράλλη καὶ Ποτλῆ Ε′. σ. 25 καὶ 32. Lequien ἐνθ. ἀν. σ. 606.

22) Mansi τόμ. XIX στ. 812 «Χαλκηδόνος Νικήτα συγκέλλου.» Σ. Βουτυρᾶ, Λεξικὸν Γ. σ. 1093 (1054). Lequien ἔνθ. ἀν. σ. 607. Εἰς τὸ Λεξικὸν Βουτυρᾶ ἀναγράφονται τὰ ἑξῆς· «ἡ τῷ 1055 (σύνοδος) ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ (Κηρουλαρίου),—ἡ σύνοδος αὕτη συνεκροτήθη κατὰ μῆνα Ἰούλιον Ἰνδ. Ζ′.—συγκειμένη ἐκ τῶν μητροπολιτῶν Θεοφάνους Κυζίκου, Νικήτα Χαλκηδόνος ...»

23) Lequien ἔνθ. ἀν. σ. 607, 609. Μ. Γεδεών, Π/τρ. Πίνακες σ. 339 καὶ σημ. 422. Ἐμὴν μελέτην ἔνθ. ἀν. σ. 182 σημ. 4. Δοσιθέου περὶ τῶν ἐν Ἱεροσολύμοις πατριαρχευσάντων σ. 783.

24) Lequien ἔνθ. ἀν. σ. 609 Ἐκκλ. Ἀλήθεια Δ′. 457, 477. κ. ἀ.

κελίωνος εἰς τὸν Γ'. τόμον σ. 419 κ. ἑ. τοῦ δελτίου Ἱστ. καὶ Ἐθν. Ἑταιρίας). Παραλείπεται ὑπὸ τοῦ Lequien.

38) ***Νικόλαος Α'.*** 1275 ἀναφέρεται ὑπὸ τοῦ Γ. Παχυμέρους (Γ. κεφ. 22)· «τοῦ Χαλκηδόνος Νικολάου ἱερουργοῦντος κατὰ τὰ Ἀνακτόρια». 25)

39) ***Συμεών·*** 1303. Ἐπὶ τῆς π/χείας τοῦ οἰκ. πατριάρχου Ἀθανασίου τοῦ Α'. Ἀναφέρεται ἐν ἀπολυτικῷ ἐγγράφῳ δοθέντι τῷ ἱερῷ Σεραπίωνι κατόπιν μαρτυρίας τοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει τότε εὑρισκομένου πατριάρχου Ἀλεξανδρείας Ἀθανασίου τοῦ Β'. «Ἐγὼ ἐλάχιστος μητροπολίτης ὑπέρτιμος Χαλκηδόνος Συμεών». Τὸ ἔγγραφον δημοσιευθὲν ὑπὸ τοῦ Σπ. Λάμπρου (Ν. Ἑλληνομνήμων ΙΕ'. σ. 162) φέρει ἡμερομηνίαν 31 Μαρτίου 6811 ἤτοι 1303. Περὶ τῆς κατὰ τὸν χρόνον ἐκεῖνον διαμονῆς ἐν Κ/πόλει τοῦ Ἀλεξανδρείας Ἀθανασίου τοῦ Β' βλέπε Ἀθηνῶν Χρυσοστόμου Παπαδοπούλου, «Ἱστορία τῆς Ἐκκλησίας Ἀλεξανδρείας» (σ. 564—574). Ὁ Συμεὼν τυγχάνει ἄγνωστος εἰς πάντας τοὺς ἐκδώσαντας ἐπισκ. καταλόγους.

40) ***Θεόδουλος Β'.*** Ἐπὶ πατριάρχου Ἀθανασίου τοῦ Α'. (αον 1288—1293 καὶ τὸ βον 1302—1311). Ὁ Lequien, τὸν ἀναφέρει χωρὶς νὰ τὸν ὀνομάζῃ. Κατὰ τὸ 1316 λόγῳ ἐπιδόσεως ἔλαβε καὶ τὴν ἀρχιεπισκοπὴν Μαρωνείας. Κατὰ τὰ ἔτη 1325—1327 ἀναφέρεται ὡς Χαλκηδόνος μητροπολίτης εἰς τὰ Acta Patriarhatus. 26) Εἰς πρᾶξιν πατριαρχικὴν ἀναφέρεται καὶ κατὰ τὸ ἔτος 1304. «Ὑπέρτιμος καὶ πρόεδρος Μαρωνείας.»

41) ***Ἰάκωβος·*** ἀναφερόμενος καὶ ὑπὸ τοῦ Lequien ἱερατεύσας ἐπὶ Ἰωάννου τοῦ Παλαιολόγου καὶ Ἰωάννου τοῦ Καντακουζηνοῦ (1351)· κατὰ τὴν σύνοδον τὴν συγκροτηθεῖσαν κατὰ τοῦ Βαρλαὰμ ὑπογράφεται· «ταπεινὸς μητροπολίτης Χαλκηδόνος καὶ ὑπέρτιμος καὶ ἔξαρχος πάσης Βιθυνίας».27)

42) ***Ματθαῖος*** ὁ Κυζίκου μητροπολίτης κατὰ τὸ 1387 λόγῳ ἐπιδόσεως εἶχε λάβῃ τὴν μητρόπολιν Χαλκηδόνος μεθ' ὅλων τῶν προνομίων της. Τὸ σημεῖον τοῦτο ἀνέπτυξα ἐν τῇ προσημειωθείσῃ μελέτῃ μου. 28)

43) ***Γαβριὴλ Α'.*** (1389). Τόσον ὁ Ματθαῖος ὅσον καὶ ὁ Γαβριὴλ τυγχάνουσιν ἄγνωστοι εἴς τε τὸν Lequien καὶ εἰς τὸν Ἀμασείας Ἄνθιμον.29)

---

25) Lequien ἔνθ. ἀν. σ. 609. Σκ. Βυζαντίου, «Κωνσταντινούπολις», Α. σ. 215 (Χαλκηδόνος Νικόλαος Ἰανουάριος 16, 1274).

26) Acta A. σ. 14, 30, 41, 98, 111, 114, 143, 144. Μήλιαυ Α. σ. 14, 135. Ράλλη καὶ Ποτλῆ, Σύνταγμα Ε'. σ. 122. Βλέπε καὶ ἐμὴν προαναφερθεῖσαν μελέτην. (Ὀρθοδοξία Αὐγούστου 1943).

27) Lequien ἔνθ. ἀν. σ. 609.

28) Acta A. 537, 564, 566. B. 120, 131.

29) Ἐξελέγη κατ' Ἀπρίλιον τοῦ 1389 (ὁ ταπεινὸς μητροπολίτης Χαλκηδόνος Γαβριήλ.) Acta A σ. 132. B. 147. Βλέπε καὶ προσημειωθεῖσαν μελέτην μου.

44) Μετὰ τὸν Ἰάκωβον ὁ Lequien σημειώνει *Ὑπέρβιον* ἄνευ χρονολογίας (ἔνθ. ἀν. σ. 609), τὸν ὁποῖον παραλείπει ὁ Ἀμασείας Ἄνθιμος.

45) Χαλκηδόνος *Ἰωσὴφ* ἐπὶ τῆς πατριαρχείας Μαξίμου τοῦ Β'. (Ἰούνιος 1477) 30). Ὁ Lequien δὲν ἀναφέρει τὸν Ἰωσὴφ καταχωριζόμενον ἐν τῷ καταλόγῳ τοῦ Ἀνθίμου. Ἀναφέρεται καὶ κατὰ τὸ 1448 ἐπὶ πατριάρχου Συμεὼν (Νέος Ἑλληνομνήμων 10ος τόμ. σ. 350).

46) *Γαβριὴλ Β'.* 1499. Ἀναφέρεται εἰς ἐκκλησιαστικὰ ἔγγραφα τοῦ Ἄθω δημοσιευθέντα ὑπὸ τοῦ τότε μητροπολίτου Λεοντοπόλεως Σωφρονίου Εὐστρατιάδου (Ἑλληνικὰ τόμ. Γ'. σ. 46). Ἐπειδὴ ὅμως πολλαὶ ὑπογραφαὶ δὲν ἀνεγνώσθησαν ὀρθῶς ὑπὸ τοῦ Σωφρονίου, δὲν ἐγγυῶμαι περὶ τῆς ἀκριβείας τοῦ ὀνόματος. Τὸν Γαβριὴλ ἀγνοεῖ ὁ Ἄνθιμος τοποθετῶν μετὰ τὸν Ἰωσὴφ τὸν Εὐθύμιον. Τὸν Γαβριὴλ δὲν ἀναφέρει καὶ ὁ Lequien.

47) *Εὐθύμιος·* 1546. 1561 (Regel, Analecta byzantinorussica) ὑπογράφει τὴν καθαίρεσιν τοῦ πατριάρχου Ἰωάσαφ τοῦ ἀπὸ Ἀδριανουπόλεως (1565). (Τουρκογραικία σ. 172). Κατὰ τὸ ἔτος 1546 ὑπογράφει π/χικὸν σιγίλλιον (παράρτημα Φιλ. Συλλόγου ΙΕ' σ. 11 12)

48) *Δωρόθεος·* (ἄγνωστος εἰς τὸν Lequien, γνωστὸς εἰς τὸν Ἄνθιμον)· Ὑπογράφει κατὰ Μάρτιον τοῦ 1585 τὸ συστατικὸν τοῦ Ἀχρῖδος Γαβριήλ. 31) Ἀπαντᾶται κατὰ τὰ ἔτη 1572, 1583, 1584, 1593. Αἱ χρονολογίαι στηρίζονται ἐπὶ τοῦ βιογραφικοῦ σημειώματος τοῦ Κ. Σάθα περὶ τοῦ Ἱερεμίου τοῦ Β.' (σ. 142). Εἰς ἔγγραφον τοῦ 1583 ὁ Α. Κεραμεὺς Παπαδόπουλος ἀνέγνωσε, «Χαλκηδόνος Τιμόθεος» Πάντως πρόκειται περὶ ἐσφαλμένης ἀναγνώσεως (Μαυρογορδάτειος Βιβλιοθήκη σ. 75). Ὁ Δωρόθεος ἀναφέρεται ἀνωνύμως εἰς τὴν Τουρκογραικίαν (σ. 179) καὶ εἰς τὸ «Oriens Christianus» σημειούμενος ὑπὸ τὸν ἀριθμὸν 37 καὶ ὢν ὁ αὐτὸς πρὸς τὸν ἀνωνύμως ἐπίσης ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ συγγραφέως ὑπὸ τὸν ἀριθμὸν 36 ἀναφερόμενον.

Ὁ Χαλκηδόνος Δωρόθεος ἦτο ἐκ τῶν ὑποστηριζόντων τὸν οἰκουμ. πατριάρχην Παχώμιον τὸν Β'. τὸν ἐπιλεγόμενον Παταῖστον (1584-1585). Ὑπογράφει τὴν ἐκλογὴν τοῦ Θεολήπτου τὴν 27 Φεβρουαρίου 1585. Κατὰ Ἰανουάριον τοῦ 1580 ὑπογράφει πατριαρχικὸν γράμμα. 32)

---

30) Παράρτημα Φιλ. Συλλόγου Κ/πόλεως τόμ. ΙΖ' σ. 20.

31) Π. Ζερλέντου, «Σημειώματα περὶ Ἑλλήνων ἐκ τῶν Μαρτίνου Κρουσίου Σουηκικῶν Χρονικῶν» σ. 23.

32) Κ. Σάθα, «Βιογραφ. Σημείωμα» σ. ογ'. κ. ἀ. . Κερ. Παπαδοπούλου Ἱεροσολυμητ. Βιβλιοθήκη Δ'. σ. 418.

49) *Τιμόθεος·* 1593 — 1620. 33) Ὁ Α. Κεραμεὺς Παπαδόπουλος εἰς τὰ Ἀνάλεκτα τῆς Ἱεροσολυμητικῆς Σταχυολογίας (τόμ. Δ'. σ. 90) διὰ τὸ ἔτος 1617 σημειώνει Χαλκηδόνος Ἱερεμίαν. Πάντως ὅμως πρόκειται περὶ λάθους. Κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος ἀναγράφει ὡς Ἡρακλείας τὸν Βαρθολομαῖον καὶ ὡς Νικομηδείας τὸν Νεόφυτον. Εἶναι ὅμως γνωστὸν ὅτι κατὰ τὸ ἔτος 1617 ἀρχιερεὺς Ἡρακλείας ἦτο ὁ *Τιμόθεος* (Φωτίειος Βιβλιοθήκη Α. 75 καὶ 241 σημ. 9), Νικομηδείας δὲ ὁ Γαβριήλ. Ὁ ἀναφερόμενος Ἡρακλείας Βαρθολομαῖος διεδέχθη ἐν τῷ θρόνῳ τούτῳ τὸν Μεθόδιον πατριαρχεύσαντα κατὰ τὸ 1668 (5 Ἰανουαρίου). Ὁ ἴδιος δημοσιεύει εἰς τὴν Ἱεροσολυμ. Βιβλιοθήκην (τόμ. Δ') ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ κώδικος 4 τοῦ Μετοχίου τοῦ Π. Τάφου (κώδ. Β' τώρα τοῦ Οἰκ. Πχείου,) παραίτησιν τοῦ Τιμοθέου «ὡς ὑποπεσόντος εἰς χρέη βαρύτατα ἀπὸ τῶν πολλῶν ἀσθενειῶν καὶ τῶν τοῦ καιροῦ ἀνωμαλιῶν».

50) *Ἰωσὴφ Β'.* (Ἀπρίλιος 1620 – 1622)· ὑπογράφει τὸ ὑπόμνημα τῆς ἐκλογῆς τοῦ Λουκάρεως. 34) Εἰς τὸν κώδικα Α' τοῦ Οἰκ. Π χείου (σ. 102-103) εὕρηται ἡ ἀθώωσις τοῦ Κορίνθου Ἀνθίμου (Δεκεμβρ. 16 20), τὴν ὁποίαν ὑπογράφει καὶ ὁ Χαλκηδόνος Ἰωσήφ.

Ὁ ἄλλοτε Λεοντοπόλεως Σωφρόνιος Εὐστρατιάδης εἰς ἔγγραφον ἁγιορειτικὸν τοῦ Ἀπριλίου τοῦ 1622 ἐσφαλμένως ἀνέγνωσε Χαλκηδόνος Γαβριήλ. (Ἑλληνικὰ Γ.' σ. 51).

51) *Ἰωάσαφ.* (Μάϊος) 1623· ὑπογράφει ὑπόμνημα ἐκλογῆς Παρθενίου τοῦ ἀπὸ Ἀγχιάλου Ἀδριανουπόλεως, μετὰ ταῦτα δὲ οἰκ. πατριάρχου. 35)

---

33) Κῶδιξ Οἰκ. Π/χείου Β'. σ. 104 κ. ἀ. Κῶδιξ Α'. σ. 64, ὑπογράφει ἀφιερωτήριον (Ἰούνιος 1612). Ὑπογράφεται καὶ εἰς συνοδ. ἀπόφασιν τοῦ 1593. Βλέπε ἐμὴν Φωτίειον Βιβλιοθήκην Α'. σ. 134.

34) Ἡ ἐκλογὴ τοῦ Ἰωσήφ, παραιτηθέντος τοῦ Τιμοθέου, καταχωρίζεται εἰς τὸν Β' κώδικα (σ. 10, 11, 23) τοῦ Οἰκ. Πατριαρχείου. Εἰς τὴν Νομ. Συναγωγὴν τοῦ Δοσιθέου φ. 197 (Τετράδιον Γ.' σ. 80 κατὰ τὴν ἐν τῷ Οἰκ. Πατριαρχείῳ ἀντιγραφὴν αὐτῆς) εὑρίσκεται ἀντίγραφον τοῦ ὑπομνήματος τῆς ἐκλογῆς τοῦ *Ἰωάσαφ* («ὁσιωτάτου καὶ λογιωτάτου διδασκάλου ἐν ἱερομονάχοις») Ἡ ἐκλογὴ ἐγένετο κατὰ Μάϊον τοῦ 1623 «τοῦ ἐκεῖσε ἀρχιερατεύοντος κὺρ Τιμοθέου πρὸ χρόνου ἑνὸς καὶ ἐπέκεινα τῶν τῆδε πρὸς τὴν ἀμείνω ζωὴν μεταστάντος». Φαίνεται ὅτι κατὰ τὸ 1622 ἐπανῆλθεν ὁ Τιμόθεος εἰς τὸν θρόνον του παραιτηθέντος ἢ παυθέντος ἢ ἀποθανόντος τοῦ Ἰωσήφ. Διὰ τὴν ὑπὸ τοῦ Ἰωσὴφ ὑπογραφὴν τοῦ ὑπομνήματος τῆς ἐκλογῆς τοῦ Λουκάρεως, βλέπε Κ. Δελικάνη, «πατριαρχικὰ ἔγγραφα» Α.' σ. 4. Ἐδημοσιεύθη καὶ ὑπὸ τοῦ E. Legrand, Bibliographie . . . XVII siècle τόμ. Δ.' σ. 340 - 342.

35) Κῶδιξ Οἰκ. Π/χείου (σ. 48). Βλέπε ἐμὴν Φωτ. Βιβλιοθήκην Α.' 18, Κῶδιξ Οἰκ. Π/χείου Α.' σ 122, κατὰ Ἰούνιον τοῦ 1623 ὑπογράφει ὁ Ἰωάσαφ τὴν

Καθηρέθη, ὡς ἀναγράφει ὁ κῶδιξ Β.' τοῦ οἰκ. πατριαρχείου (σ. 92) κατὰ Μάρτιον τοῦ 1626, ὁπότε Χαλκηδόνος ἐξελέγη ὁ Μ. Πρωτοσύγκελλος.

52) ***Γρηγόριος Α'***. 1626 —

53) ***Ἰσαάκ*** 1630 — ἐπιχειρήσας νὰ πατριαρχεύσῃ καθηρέθη τὸν Μάϊον τοῦ αὐτοῦ ἔτους καὶ τῇ 8 Ἰουνίου ἀθωωθεὶς μετετέθη εἰς τὴν μητρόπολιν Καισαρείας. [36]

54) ***Νεκτάριος***. Ἀπὸ ἀρχιεπισκόπου Τζίας καὶ Θερμίων. 1630—1637. Τὸ ὑπόμνημα τῆς ἐκλογῆς εὕρηται ἐν τῷ Α.' π/χικῷ κώδικι σ. 218. Ἐσφαλμένως ὁ Π. Ζερλέντης ἀνέγνωσε «Χαλκηδόνος Ἱερόθεος» εἰς ἔγγραφον τοῦ 1632 (Ἱστορικαὶ Ἔρευναι περὶ τὰς Ἐκκλησίας τῶν Νήσων σ. 74-75). Μετὰ τὸν Εὐθύμιον ὁ Lequien ἀναφέρει μητροπολίτας Χαλκηδόνος 36ον καὶ 37ον ἀνωνύμως, εἶτα δὲ σημειώνει 38ον Ἰωάσαφ καὶ 39ον Ἰσαάκ, 40 Διονύσιον καὶ 41 Παχώμιον. Ἑπομένως παραλείπει τοὺς δύο Δωροθέους, τὸν Τιμόθεον, τὸν Ἰωσήφ, τον Γαβριὴλ καὶ τὸν Νεκτάριον.

(ἕπεται συνέχεια)

† Ο ΗΛΙΟΥΠΟΛΕΩΣ ΓΕΝΝΑΔΙΟΣ

καθαίρεσιν τοῦ ψευδοαμασείας Γρηγορίου. Μελετίου Ἐκκλ. Ἱστορία Γ.' σ. 447. Νομικὴ Συναγωγὴ (τετρ. Γ.' σ. 80) ἔνθα ἀντίγραφον ὑπομνήματος Χαλκηδόνος Ἰωάσαφ. Κερ. Παπαδοπούλου, Ἀνάλεκτα Ἱεροσ. Σταχυολογίας Δ.' σ. 69.

[36]) Κῶδιξ Οἰκ. Π/χείου Α.' σ. 262. Δοσιθέου, περὶ τῶν ἐν Ἱεροσολύμοις πατριαρχευσάντων σ. 1170. Α. Κ. Ὑψηλάντου «τὰ μετὰ τὴν Ἅλωσιν» σ. 132. Μ. Γεδεών, Π. Πίνακες σ. 555. «Νομικὴ Συναγωγὴ» (φύλλον 269 τετράδιον ἀντιγράφου Οἰκουμ. Π/χείου Ε'. σ. 35), ἔνθα καὶ τὸ ἀντίγραφον τοῦ ὑπομνήματος τῆς ἐκλογῆς τοῦ Νεκταρίου.

ΕΚ ΤΩΝ ΑΟΡΑΤΩΝ ΤΑ ΟΡΑΤΑ

Β.'

«ΠΙΣΤΕΥΩ μόνον εἰς ὅ,τι βλέπω καὶ γενικῶς εἰς ὅ,τι ὑποπίπτει εἰς τὰς αἰσθήσεις μου!»

Ἡ γνωσιολογικὴ αὐτὴ θεωρία, ἡ ἀνέκαθεν στενὴ καὶ πενιχρά, σήμερον γίνεται περισσότερον στενή. Τὸ ἔδαφος ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἐπιχειρεῖ νὰ στηριχθῇ εἶναι τόσον ἀσταθές, ὥστε κλονιζομένη ἀδυνατεῖ νὰ σταθῇ στὰ πόδια της.

Εἰς ἕνα φανατικὸν ὀπαδόν της, ὁ ὁποῖος ὑπεστήριζεν ἐπιμόνως τὴν ἄποψίν του, ἔλεγον κάποτε·

Ἀόρατοι πραγματικότητες πάντοτε σὲ περιεστοίχιζον, φίλε μου, καὶ διέσχιζον τὴν ἀτμόσφαιραν ἐν μέσῳ τῆς ὁποίας ζῇς. Ἐξ αὐτῶν ἀντλοῦσες τὴν ζωήν, τὴν κίνησιν καὶ τὴν ὕπαρξίν σου καθόλου, χωρὶς νὰ ὑποπτεύεσαι κἂν τὴν ἐκείνων ὕπαρξιν! Καὶ ἐνῷ ἐπαιρόμενος διὰ τὰς τεραστίας καὶ ἰλιγγιώδεις ὄντως ἐπιστημονικὰς καὶ τεχνικὰς προόδους τοῦ αἰῶνός μας ἐφαντάζεσο ὅτι εὑρίσκεσαι εἰς τὸ τέρμα σχεδὸν τῆς γνώσεως τοῦ ἐπιστητοῦ κόσμου, ὅμως χωρὶς νὰ τὸ ὑποπτεύεσαι εὑρίσκεσο ἐντὸς ἑνὸς κόσμου, ὁ ὁποῖος δὲν ἔχει ὅρια. Τὰ ὅρια τοῦ Ἀγνώστου μετὰ πᾶσαν ἐπιστημονικὴν ἀνακάλυψιν καὶ κατάκτησιν ἀντὶ νὰ στενεύσουν τοὐναντίον εὐρύνονται! Τὴν χώραν τοῦ Ἀγνώστου εἶναι δυνατὸν νὰ τὴν παραβάλωμεν πρὸς δάσος ἀπέραντον καὶ ἀνεξερεύνητον. Ὅσον προχωρεῖ τις εἰς τὸ μυστηριῶδες δάσος τοῦ Ἀγνώστου, τόσον ἀντιλαμβάνεται ὅτι δὲν εὑρίσκεται παρὰ στὸ ἔμβασμα μόνον αὐτοῦ. Οἱ δὲ τολμηρότεροι, ὅσοι ριψοκινδυνεύουν νὰ εἰσχωρήσουν εἰς τὰ βαθύτερα μέρη τοῦ δάσους, ἀντιμετωπίζουν πραγματικότητας ἀσυγκρίτως περισσότερον καταπληκτικὰς ἢ ὅσον ἦτο δυνατὸν νὰ φαντασθοῦν.

Πρὸ τῶν ἐκθάμβων ὀφθαλμῶν τῶν συγχρόνων ἐξερευνητῶν τοῦ Ἀγνώστου εὐρύτερον διανοίγεται σήμερον ὁ καταπληκτικὸς κόσμος τοῦ πνεύματος. Καὶ οἱ πρωτοπόροι ἐξερευνηταί, ὅσοι κατώρθωσαν ἀπὸ τὰς στενὰς ἀτραποὺς νὰ φθάσουν σὲ κάποιαν λεωφόρον τοῦ νέου αὐτοῦ κόσμου, ἔκθαμβοι ὁμολογοῦν, ὅτι τὸ πνεῦμα εὑρίσκεται καὶ κυριαρχεῖ πανταχοῦ, διότι ὁ ὁρατὸς κόσμος δὲν εἶναι παρὰ μόνον ὠχρὰ ἀνταύγεια τοῦ φωταυγοῦς πνευματικοῦ κόσμου καὶ ὅτι ἡ ὑπερτάτη πραγματικότης εἶναι ὅ,τι δὲν ὑποπίπτει εἰς τὰς σωματικὰς αἰσθήσεις μας.

Ἡ ὁλονὲν δὲ ἐπιβαλλομένη καὶ κυριαρχοῦσα σήμερον εἰς τὸν ἐπιστημονικὸν κόσμον ***πνευματοκρατία*** μᾶς βοηθεῖ νὰ προσεγγίσωμεν εἰς τὴν

διευκρίνισιν τοῦ μυστηρίου τῆς ἀνθρωπίνης ψυχῆς. Σήμερον περισσότερον παρὰ χθὲς εὑρισκόμεθα πλησιέστερον εἰς τὴν γνῶσίν της. Χάρις εἰς τὰς ψυχικὰς καὶ τὰς μεταψυχικὰς ἐρεύνας τῶν τελευταίων ἐτῶν εὑρισκόμεθα σήμερον ἐνώπιον ἀξιοσπουδάστων γεγονότων, τὰ ὁποῖα μᾶς δίδουν πληρεστέρας καὶ πειστικωτέρας ἀποδείξεις περὶ τῆς ὀντότητός μας καὶ περὶ τῶν αἰωνίων πεπρωμένων μας. Ἡ ὑλιστικὴ ἐξήγησις τῶν ψυχικῶν ἱκανοτήτων καὶ λειτουργιῶν δὲν εἶναι πλέον ἱκανοποιητική. Μὲ ὡρισμένας ἐνεργείας τῆς πνευματικῆς μας ὀντότητος ὑπερβαίνομεν τὰ ὅρια τοῦ σχετικοῦ καὶ προσεγγίζομεν εἰς τὴν σφαῖραν τοῦ ἀπολύτου. Ἡ ὕλη δὲν φαίνεται πλέον ὡς γενέτειρα τοῦ πνεύματος, ἀλλὰ τὸ πνεῦμα κυριαρχεῖ καὶ δεσπόζει ἐπὶ τῆς ὕλης. Τηλεπάθεια, τηλεόρασις, ἐπενέργεια τῆς σκέψεως καὶ τῆς βουλήσεως ἐπὶ τοῦ σώματος καὶ ἄλλα παρόμοια πνευματιστικὰ φαινόμενα ἀποκαλύπτουν τὴν ἀδέσμευτον δύναμιν τοῦ πνεύματος ἡμῶν καὶ εἶναι αἱ τόσαι ἐνδείξεις τῆς **ὑπερυλικῆς** ἡμῶν ὑποστάσεως.

Ὁ ***ψυχισμὸς*** καὶ ἡ νεοφυὴς παραφυάς του, ὁ *μεταψυχισμός*, ἐνῷ εὑρίσκονται ἀκόμη οἱονεὶ εἰς τὰ σπάργανά των, ὅμως διὰ τῶν πειραματισμῶν τῶν γενομένων εἰς τὴν περιοχήν των ἀνατρέπουν ἤδη πολλὰς ἀντιλήψεις ἐξ ἐκείνων, αἱ ὁποῖαι πρό τινος ἐθεωροῦντο ὡς ἀναμφισβήτητα δῆθεν τῆς ἐπιστήμης πορίσματα. Καὶ τώρα χάρις εἰς τὰς νεωτέρας ἐπιστημονικὰς ἀντιλήψεις πολλαὶ διαβεβαιώσεις τῆς ἁγ. Γραφῆς, τέως παραγκωνιζόμεναι ὡς δῆθεν ἀστήρικτοι, σήμερον θεωροῦνται ὡς λογικῶς παραδεκταί. Ἰάσεις, θαύματα, ἐμφανίσεις, ὑπερφυσικαὶ ἀγγελίαι καὶ προφητεῖαι, ὅλος αὐτὸς ὁ ὑπερφυσικὸς λεγόμενος κόσμος ἀντὶ νὰ παραπέμπεται, καθὼς ἄλλοτε, εἰς τὴν περιοχὴν τῶν μύθων καὶ ψευδαισθήσεων, ὑπὸ τὸ φῶς τῶν συγχρόνων ψυχικῶν ἐρευνῶν ἀρχίζει νὰ προσλαμβάνῃ ὁλονὲν μεγαλειτέραν ἐνάργειαν.

Ὁ ὑπερφυσικὸς κόσμος προσπελάζει, διεισδύει καὶ χρωματίζει τὸν φυσικὸν κόσμον. Οἱ τοῦ ὑλισμοῦ καὶ τοῦ θετικισμοῦ ὀπαδοὶ ματαίως ἐπεχείρησαν ν' ἀπογυμνώσουν τὴν ζωὴν ἀπὸ κάθε μυστήριον καὶ κάθε ποίησιν. Εἰς τὴν ζωὴν προχωροῦμεν κατάπληκτοι πρὸ τῶν θαυμασίων ἐκφάνσεων αὐτῆς. Καὶ ἐφόσον προχωροῦμεν εἰς τὴν γνῶσιν τοῦ σύμπαντος, ἐπὶ τοσοῦτον ἀντιλαμβανόμεθα, ὅτι τὸ διεισδύει ἡ πνοὴ τοῦ πνεύματος. ***Τὸ Πνεῦμα τοῦ Κυρίου*** δὲν ἐπεφέρετο μόνον ἐπὶ τῆς χαώδους ὕλης ἐν ἀρχῇ τῆς δημιουργίας, διὰ νὰ διαμορφώσῃ αὐτήν, ἀλλ' ἐπιφέρεται καὶ ἐπὶ τῆς διαμορφωμένης ἤδη δημιουργίας. Οἱ καταγινόμενοι μὲ τὴν λύσιν τῶν αἰνιγμάτων τοῦ κόσμου σοφοὶ μᾶς ὁμιλοῦν περὶ δημιουργικοῦ δυναμισμοῦ (dynamisme constructeur) καὶ περὶ ζωτικῆς ὁρμῆς (Elan vital). Τὴν πραγματικότητα δὲ καὶ τὴν ἀφθαρσίαν τῆς ἀνθρωπίνης ψυχῆς σήμερον ἀποδέχεται πλειὰς ἐγκρίτων ἐπιστημόνων.

Ἐφόσον λοιπὸν ἡ χριστιανικὴ πνευματοκρατικὴ κοσμοθεωρία ἀντέστη καὶ δὲν ἐκάμφθη εἰς ἐποχήν, καθ' ἣν ἐθριάμβευεν ὁ ὑλισμός, ὁ θετικισμὸς καὶ ὁ ἀγνωστικισμός, οἱ θεωρούμενοι ἄλλοτε ὡς ἡ τελευταία δῆθεν λέξις τῆς ἐπιστήμης, ἔτι ὀλιγώτερον εἶναι δυνατὸν νὰ καμφθῇ σήμερον, ὁπότε ἡ πνευματοκρατικὴ κοσμοθεωρία ἐπὶ μᾶλλον ἐπιβάλλεται καὶ κατακτᾷ ἔδαφος. Σήμερον εἴπερ ποτὲ ὁ ἀνθρώπινος νοῦς ἔχει τὰ μέσα ν' ἀντιληφθῇ καὶ νὰ βεβαιώσῃ, ὅτι ἡ ἐνδοτάτη καὶ βασικὴ τῶν ὄντων ὑπόστασις εἶναι τὸ πνεῦμα, ἡ δὲ λεγομένη ὕλη εἶναι τὸ περικάλυμμα, ὁ φλοιὸς τοῦ πνεύματος.

Καὶ ταῦτα μὲν ἀντέταξα εἰς τὸν αἰσθησιόδοξον καὶ θετικιστὴν συζητητήν μου, ὑπερασπιζόμενος τὴν βασικὴν χριστιανικὴν πνευματοκρατικὴν ἄποψιν. Καθ' ἑαυτὸν δὲ ἔκαμα μερικὰς σκέψεις, τὰς ὁποίας θέλω νὰ παραθέσω ὡς κατακλεῖδα τῆς παρούσης λιτῆς μελέτης μου.

Ἡ κατεύθυνσις πλείστων ὅσων ἐκπροσώπων τῆς συγχρόνου ἐπιστήμης πρὸς κοσμοθεωρίας πνευματικὰς δὲν ἠμπορεῖ νὰ μὴ προκαλέσῃ εὐφρόσυνα συναισθήματα εἰς τὴν ψυχὴν τῶν ἐν ἐπιγνώσει θρησκευόντων χριστιανῶν. Ἀλλ' ἐνῷ ἡ ἐπιστήμη, σήμερον μόλις, ἀναλύουσα τὴν ὕλην εἰς τὰ ἐλαχιστότατα αὐτῆς μόρια, διαβλέπει ὡς τελευταίαν ὑφὴν τῆς ὕλης τὴν ἄϋλον ἐνέργειαν, ἡ θρησκεύουσα χριστιανικὴ ψυχὴ πρὸ αἰώνων ἐδέχετο τὰς ἐπιπνοίας καὶ τὰς πνευματικὰς ἀποκαλύψεις τοῦ ἀοράτου Θεοῦ.

Ἡ χριστιανικὴ ψυχὴ χειραγωγουμένη καὶ παιδαγωγουμένη ὑπὸ τῶν θεοπνεύστων Διδασκάλων τῆς πίστεως ἔκπαλαι διῃσθάνετο καὶ ἐξήγει ἐκ τῶν ἀοράτων τὰ ὁρατὰ καὶ εἰς τὰς ἀλανθάστους μυστικὰς ἐνοράσεις αὐτῆς «τὸν ἀόρατον Θεὸν ὡς ὁρῶσα ἐκαρτέρει» (Ἑβρ. 11, 27).

ΙΩΑΝΝΗΣ Γ. ΠΑΝΑΓΙΩΤΙΔΗΣ

Η ΒΟΥΛΗΣΙΣ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΟΥ
ΑΥΤΑΡΧΙΑ — ΕΤΕΡΑΡΧΙΑ

Α) ΑΥΤΑΡΧΙΑ ΤΗΣ ΒΟΥΛΗΣΕΩΣ. ***Η ἐλευθερία*** ὁμοῦ μετὰ τοῦ λόγου, τῆς δυνάμεως δηλαδὴ τοῦ λογίζεσθαι, ἀποτελοῦν τὰς δύο ἐκείνας δυνάμεις αἱ ὁποῖαι διακρίνουν τὴν ψυχὴν τοῦ ἀνθρώπου ἀπὸ τῆς ψυχῆς τοῦ ζώου.

Ὅταν λέγωμεν ὅτι ὁ ἄνθρωπος κέκτηται βούλησιν ἐλευθέραν, ὅτι δηλαδὴ εἶνε αὐτεξούσιος, ἐννοοῦμεν ὅτι οὗτος ἔχει τὴν ἱκανότητα ὅπως ἐκλέγῃ καὶ προτιμᾷ μεταξὺ δύο ἢ πλειόνων πραγμάτων, μὴ βιαζόμενος ἀναγκαίως ὑπὸ ἐλατηρίων δρώντων ἐκτὸς αὐτοῦ ἢ ἐν αὐτῷ εὑρισκομένων. Ἐνῷ ἡ ὕλη ὑπακούει ἀναγκαίως εἰς τοὺς διέποντας αὐτὴν νόμους καὶ τὰ ζῷα μοιραίως φέρονται ὑπὸ τῶν ὁρμῶν καὶ ἐπιθυμιῶν αὐτῶν, μόνος ὁ ἄνθρωπος εἶνε κύριος τῶν ἀποφάσεων αὐτοῦ, δυνάμενος νὰ ἀποφασίζῃ ἐλευθέρως.

Ἄμεσον ἀπόδειξιν περὶ τῆς ὑπάρξεως τῆς τοιαύτης ἐλευθερίας τῆς βουλήσεως ἀποτελεῖ τὸ γεγονὸς ὅτι ὁ ἄνθρωπος αἰσθάνεται ἑαυτὸν ὡς τοιοῦτον. Ὁσάκις οὗτος λαμβάνει ἀπόφασίν τινα ἔχει τὴν συναίσθησιν ὅτι ἠδύνατο νὰ μὴ λάβῃ τὴν ἀπόφασιν ταύτην ἢ νὰ λάβῃ ἄλλην ἀπόφασιν, καὶ δὴ οὐ μόνον διάφορον, ἀλλὰ καὶ ἀντίθετον πρὸς τὴν ληφθεῖσαν. Ἐφ' ὅσον δὲ ἡ ἀπόφασις ἐξακολουθεῖ ἰσχύουσα ὁ ἄνθρωπος ἔχει τὴν συναίσθησιν ὅτι δύναται νὰ τὴν μεταβάλῃ, νὰ τὴν ἀναστείλῃ ἢ καὶ νὰ τὴν ἄρῃ ὁριστικῶς. Τοῦτο δὲ προκειμένου τόσον περὶ πραγμάτων μικρῶν καὶ ἀσημάντων ὅσον καὶ περὶ πραγμάτων μεγάλης σημασίας. Οὐδεὶς δύναται νὰ τῷ εἴπῃ ὅτι δὲν ἔχει τὴν συναίσθησιν ταύτην, ὅπως οὐδεὶς δύναται νὰ τῷ εἴπῃ ὅτι δὲν πάσχει, ὅταν ὁ ἴδιος αἰσθάνεται ὅτι πάσχει.

Συναίσθησιν τῆς ἐλευθερίας ταύτης ἔχουν πάντες οἱ ἄνθρωποι, ἀκόμη δὲ καὶ αὐτοὶ οἱ ἐναντίοι τοῦ αὐτεξουσίου, οἱ ὁποῖοι εἰς πάσας τὰς περιστάσεις τῆς ζωῆς των ἐνεργοῦν ὅπως καὶ οἱ ἄλλοι, λογίζονται καὶ ἐκλέγουν, καὶ κανεὶς δὲν σκέπτεται νὰ ἐπικαλεσθῇ τὸ μοιραῖον [1]). Παιδίον τι

---

[1]) Ὁ διὰ τοῦ λόγου πειραθεὶς νὰ χαράξῃ τὰ καθήκοντα τῆς Φυσικῆς Θρησκείας Jules Simon ἐν ἔργῳ αὐτοῦ ἐπιγραφομένῳ Le Devoir ἐπὶ τοῦ προκειμένου γράφει: « Celui qui, à force de méditer, s'est créé un système où la liberté ne trouve pas de place, parle, sent et vit comme s'il croyait à la liberté. Il ne doute pas, il s'efforce de douter, et c'est tout le résultat de sa science ». Καὶ ἀλλαχοῦ « Non seulement tous les hommes, depuis que le monde est monde, croient à la liberté, mais cette croyance est naturelle et invincible . . . Le sauvage croit à la liberté comme le citoyen d'une societé civilisée, l'enfant comme le vieillard. »

μωρηθέν, ὑπηρέτης ἐπιτιμηθείς, κλέπτης ἢ ἐγκληματίας καταδικασθείς, οὐδέποτε ἐσκέφθησαν νὰ δικαιώσωσιν ἑαυτοὺς λέγοντες ὅτι δὲν εἶνε αὐτεξούσιοι.

Ἡ πεῖρα τοῦ παρόντος καὶ ἡ ἱστορία τοῦ παρελθόντος μᾶς παρουσιάζουν, ἀναμφιβόλως, ὅπως θὰ ἴδωμεν κατωτέρω, φιλοσοφίας μοιροκρατικάς, δεκτάς γενομένας ὑπὸ ἀτόμων, καὶ θρησκείας μοιροκρατικὰς τὰς ὁποίας ἠκολούθησαν ὁλόκληρα ἔθνη. Πρόκειται περὶ πεποιθήσεων θεωρητικῶν, τῶν ὁποίων ἡ προέλευσις εὐκόλως εἶνε δυνατὸν νὰ ἀνακαλυφθῇ. Ἡ παρουσία ὅμως αὐτῶν καθιστᾷ περισσότερον ἔκδηλον καὶ ζωηρὰν τὴν πρακτικὴν συνείδησιν πάντων τῶν ἀνθρώπων, καὶ αὐτῶν ἔτι ὅσοι εὑρίσκονται εἰς τοὺς κόλπους τῶν θρησκειῶν καὶ φιλοσοφιῶν τούτων. Καὶ παρ' αὐτοῖς τὸ ἐνδόμυχον συναίσθημα τῆς ἐλευθερίας ἀνθίσταται εἰς διδασκαλίας ἀρνουμένας αὐτὴν καὶ ἐπιδιωκούσας τὴν καταστροφήν της.

Οἱ ἄνθρωποι ἐβεβαίωσαν τὴν εἰς τὴν ἐλευθερίαν τῆς βουλήσεως πίστιν αὐτῶν διὰ τῆς ἀτομικῆς, τῆς κοινωνικῆς καὶ τῆς πολιτικῆς των συμπεριφορᾶς. Οὕτω ἡ δημοσία γνώμη περιβάλλει δι' ἐπαίνων τοὺς χρωμένους καλῶς τῇ ἐλευθερίᾳ ταύτῃ, ταπεινοῖ δὲ τοὐναντίον καὶ πολυειδῶς στιγματίζει τοὺς ἄλλους.

Τὴν ὁμολογίαν τῆς καθολικῆς τῶν ἀνθρώπων συνειδήσεως περὶ τῆς ὑπάρξεως τῆς ἐλευθερίας τῆς βουλήσεως ὑπ' ὄψει ἔχων καὶ ὁ Κάντιος κατέταξεν αὐτὴν μεταξὺ τῶν τριῶν αἰτημάτων (postulat) τοῦ πρακτικοῦ λόγου (ὕπαρξις τοῦ Θεοῦ—ἀθανασία τῆς ψυχῆς—ἐλευθερία τῆς βουλήσεως), μεταξὺ τῶν ἀξιώσεων δηλαδὴ ἐκείνων, αἱ ὁποῖαι δὲν δύνανται μέν, κατ' αὐτόν, νὰ ἀποδειχθῶσιν, ἐπιβάλλονται ὅμως ὡς ἐκ τῆς ἐσωτερικῆς αὐτῶν ἐναργείας καὶ εἶνε ἀναγκαῖαι πρὸς κατανόησιν γεγονότων.

Ἡ ἐλευθερία ὅμως αὐτή, τὴν ὁποίαν ὁ ἄνθρωπος κέκτηται ἐν τῇ ἐκλογῇ αὐτοῦ, οὐδόλως πρέπει νὰ ἐκληφθῇ οὕτως ὥστε ἡ βούλησις αὐτοῦ νὰ θεωρηθῇ τελείως ἀδιαφοροῦσα εἰς τὰς ἐξωτερικὰς καὶ ἐσωτερικὰς ἀφορμὰς καὶ ἀποφασίζουσα ἑκάστοτε ἀπολύτως καὶ αὐθαιρέτως, μὴ προσδιοριζομένη μήτε ὑπὸ τῆς φύσεως καὶ τῆς ἰδιοσυγκρασίας αὐτοῦ, μήτε ὑπὸ τῆς καλῆς ἢ κακῆς ἕξεως, μήτε ὑπὸ τοῦ παρελθόντος καλοῦ ἢ φαύλου βίου. Τοιαύτη τις ἀπολυταρχία τῆς βουλήσεως δὲν συμβιβάζεται πρὸς τὴν ἔννοιαν ὄντος πεπερασμένου καὶ πρὸς τὴν λογικὴν φύσιν τοῦ ἀνθρώπου, ἀποφασίζοντος ἐπὶ τῇ βάσει λόγων τινῶν. Ἡ ψυχολογικὴ ἐξέτασις τῶν ἀνθρωπίνων πράξεων ἀποδεικνύει ὅτι καὶ ἐπὶ τοῦ πρακτικοῦ βίου ἔχει ἐφαρμογήν τινα ἡ ἀρχὴ τῆς αἰτιότητος καὶ τοῦ ἀποχρῶντος λόγου καὶ ὅτι οἱ ἄνθρωποι ἐκλέγουν καὶ προτιμοῦν μεταξὺ δύο ἢ πλειόνων πραγμάτων οὐχὶ αὐθαιρέτως καὶ ἀλόγως, ἀλλὰ ἐπὶ τῇ βάσει λόγων ἢ ἀφορμῶν, ἐνσυνειδήτων ἢ ἀσυνειδήτων, ἐσωτερικῶν ἢ ἐξωτερικῶν, τῶν οὕτω καλουμένων

ἐλατηρίων. Ἐὰν δὲν συνέβαινεν οὕτω καὶ οἱ ἄνθρωποι ἐλάμβανον τὰς ἀποφάσεις αὐτῶν αὐθαιρέτως, οὐδένα σκοπὸν θὰ εἶχεν ἡ ἀγωγή, ἡ ὁποία, ὡς γνωστόν, ἀποβλέπει εἰς τὴν διαπαιδαγώγησιν τῆς βουλήσεως τοῦ διαπαιδαγωγουμένου, οὔτε οἱ κοινωνικοὶ κολασμοί, οἱ ἀποβλέποντες εἰς τὸν σωφρονισμὸν καὶ τὴν διαπαιδαγώγησιν τῶν πολλῶν, οὔτε δὲ καὶ κατὰ τὴν διαδικασίαν τῶν ἐγκληματιῶν ὑπὸ τῶν δικαστῶν θὰ ἀνεζητοῦντο λόγοι (ἄγνοια, πνευματικὴ ἀδυναμία, ἔλλειψις προμελέτης) δυνάμενοι νὰ σμικρύνωσι τὴν εὐθύνην καὶ νὰ ἀποτελέσωσι περιπτώσεις ἐλαφρυντικάς.

Β) ΕΤΕΡΑΡΧΙΑ ΤΗΣ ΒΟΥΛΗΣΕΩΣ: Ὑπὸ ἑτεραρχίαν τῆς βουλήσεως ἢ θεωρίαν τῆς ἀνάγκης (Determenismus Necessarianismus), ὡς ἐπεκράτησε τελευταίως νὰ καλῆται ὁ Ντετερμινισμός, δηλοῦται πᾶν σύστημα ἀρνούμενον τὴν ὕπαρξιν τοῦ αὐτεξουσίου καὶ πρεσβεῦον ὅτι αἱ ἀποφάσεις καὶ αἱ παρομαρτοῦσαι αὐταῖς πράξεις τοῦ ἀνθρώπου καθορίζονται ὑπὸ αἰτίων εἴτε ἔξω αὐτοῦ δρώντων εἴτε ὑπαρχόντων ἐν αὐτῷ, ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τῶν ὁποίων ἑκάστοτε κατ' ἀνάγκην λαμβάνεται ἡ ἀπόφασις. Ἡ θεωρία αὕτη ἀνάγεται εἰς χρόνους ἀρχαιοτάτους, εὗρε δὲ συνηγόρους καὶ ὑπερμάχους οὐ μόνον μεταξὺ τῶν φιλοσόφων, ἀλλὰ καὶ μεταξὺ τῶν θεολόγων.

Κατὰ τὴν φύσιν τῶν ἐλατηρίων ἡ θεωρία τῆς ἀνάγκης ὑποδύεται διαφόρους μορφάς, καὶ οὕτω ἔχομεν:

1.— Ἑτεραρχίαν ἐμπειρικὴν ἢ ψυχολογικήν,
2.— Ἑτεραρχίαν ἐπιστημονικὴν ἢ θεωρητικὴν ἢ φιλοσοφικήν, καὶ
3.— Ἑτεραρχίαν θρησκευτικὴν ἢ θεολογικήν.

1.— ***Ἑτεραρχία ἐμπειρικὴ ἢ ψυχολογική.*** Κατὰ τὴν ἐκδοχὴν ταύτην τῆς ἑτεραρχίας πᾶσα ἀπόφασις τοῦ ἀνθρώπου καὶ πᾶσα παρακολουθοῦσα αὐτῇ πρᾶξις δὲν εἶνε ἀπόρροια ἐλευθέρας βουλήσεως, ἀλλὰ φυσικὸν καὶ ἀναγκαῖον ἀποτέλεσμα τῶν διαφόρων ἐσωτερικῶν ἢ ἐξωτερικῶν αἰτίων καὶ ἀφορμῶν. Τὰ ἰσχυρότερα ἐλατήρια καταβάλλουν τὰ ἀσθενέστερα καὶ ὁρίζουν τὰς ἀποφάσεις καὶ τὰς παρομαρτούσας αὐταῖς πράξεις, εἰς τρόπον ὥστε ἡ κατ' αὐταπάτην νομιζομένη αὐτοβουλία καὶ αὐτενέργεια τοῦ ἀνθρώπου δὲν εἶνέ τι ἄλλο εἰμὴ παθητική τις κατάστασις τῆς συναισθήσεως τὴν ὁποίαν ἔχει ἑκάστοτε περὶ τοῦ ἀποτελέσματος τῆς ἐν αὐτῷ κατὰ μηχανικοὺς λόγους τελεσθείσης νίκης τῶν ἰσχυροτέρων ἐλατηρίων ἐπὶ τῶν ἀσθενεστέρων. Ἰσχυρότερον ἐλατήριον δὲν εἶνε τὸ ἔχον μεγαλειτέραν ἠθικὴν ἀξίαν, ἤτοι τὸ καθῆκον, τὸ μεγαλείτερον ἀγαθὸν καθ' ἑαυτό, ἀλλὰ τὸ ἐξασκοῦν γοητείαν ἐπὶ τοῦ ἀνθρώπου, ἐπὶ τοῦ νοῦ ἢ τοῦ συναισθήματος αὐτοῦ. Διὰ τὸν λόγον τοῦτον ὁ ἐγωϊστὴς ὁδηγεῖται ὑπὸ τοῦ συμφέροντος αὐτοῦ, ὁ φιλάργυρος ὑπὸ τοῦ πρὸς τὸν θησαυρὸν αὐτοῦ ἔρωτος, ὁ φιλόδοξος ὑπὸ τῶν περὶ δόξης ὀνειροπολημάτων αὐτοῦ καὶ οὕτω καθεξῆς.

Ὅτι αἱ ἀποφάσεις τοῦ ἀνθρώπου δὲν καθορίζονται ὑπὸ τοῦ ἐξασκοῦντος ἐπ' αὐτοῦ μεγαλειτέραν γοητείαν ἐλατηρίου εὐκόλως δύναται νὰ ἀποδειχθῇ. Ἡ πεῖρα μαρτυρεῖ ὅτι ὁ ἄνθρωπος πολλάκις ἀνθίσταται εἰς τὰς τάσεις αὐτοῦ, ἔτι προτιμᾷ τὴν θυσίαν ἀντὶ τῆς ἡδονῆς, ὅτι ὁ ἐγωϊστὴς δὲν ἐνεργεῖ πάντοτε ἐγωϊστικῶς, οὐδὲ ὁ φιλάργυρος πάντοτε φιλαργύρως. Βεβαίως τὴν βούλησιν ἡμῶν παρασύρει τὸ ἰσχυρότερον ἐλατήριον. Πρέπει ὅμως ἐνταῦθα νὰ γνωσθῇ ἂν ἐκλέγεται τὸ ἰσχυρότερον ἐλατήριον ἢ ἂν τοῦτο εἶνε ἰσχυρότερον, διότι, τὸ ἐξέλεξεν ἡ βούλησις τοῦ ἀνθρώπου.[2])

2.— ***Ἑτεραρχία ἐπιστημονικὴ ἢ θεωρητικὴ ἢ φιλοσοφική.*** Αὕτη, ἀποβᾶσα ἐσχάτως τοῦ συρμοῦ, ἀρνεῖται τὸ αὐτεξούσιον τοῦ ἀνθρώπου οὐχὶ ἐπὶ τῇ βάσει ἐμπειρικῶν ἢ ψυχολογικῶν παρατηρήσεων, ἀλλ᾽ ἐπὶ τῇ βάσει γενικῶν ἀρχῶν καὶ ἀξιωμάτων, καὶ δὴ ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ καλουμένου νόμου τῆς αἰτιώδους συναφείας ἢ ἀλληλουχίας τῶν ὄντων καὶ τῶν γινομένων καὶ ἐπὶ τῇ βάσει τῆς ἀρχῆς τῆς διατηρήσεως καὶ τῆς μεταμορφώσεως τῆς ἐνεργείας.

Κατὰ τὸν νόμον τῆς αἰτιώδους συναφείας τὰ ἐν τῷ κόσμῳ γινόμενα συνδέονται πρὸς ἄλληλα δι᾽ ἀναγκαίων δεσμῶν, καὶ αἱ πράξεις δὲ τοῦ ἀνθρώπου ὁρίζονται ὑπὸ ἄλλων γεγονότων, ὃν τρόπον τὰ ἀποτελέσματα προέρχονται ἀπὸ τῶν αἰτίων αὐτῶν. Ἡ ἀρχὴ τῆς αἰτιώδους συναφείας ἀποτελεῖ ὅρον τῆς ἐπιστήμης, ἡ ὁποία, ἐν ᾗ περιπτώσει ὁ ἄνθρωπος ἦτο ἐλεύθερος ἐν ταῖς ἀποφάσεσι καὶ ταῖς ἐνεργείαις αὐτοῦ, δὲν θὰ ἠδύνατο νὰ ἐγκαθιδρύσῃ τοὺς νόμους αὐτῆς.

Κατὰ τὴν ἀρχὴν δὲ τῆς διατηρήσεως τῆς ἐνεργείας, καθ' ἣν ἡ ποσότης τῆς ἐν τῷ κόσμῳ ἐνεργείας παραμένει πάντοτε σταθερά, μεταποιουμένη, ἀλλὰ μὴ αὐξομειουμένη, αἱ ἀποφάσεις τοῦ ἀνθρώπου, αἱ ὁποῖαι εἰς αὐτὸν φαίνονται ὡς ἐλεύθεραι, ἐν τῇ πραγματικότητι δὲν εἶνέ τι ἄλλο εἰμὴ νέα κατάστασις τῶν ἐν αὐτῷ δυνάμεων, αἱ ὁποῖαι μεταποιοῦνται κατὰ νόμον ἀναγκαῖον καὶ ἀπόλυτον.

Ἐν πρώτοις δέον να σημειωθῇ ὅτι τὸ εἶδος τοῦτο τῆς ἑτεραρχίας ἀποτελεῖ ἀναγκαῖον ἀκολούθημα τῶν ὑλιστικῶν διδασκαλιῶν, αἱ ὁποῖαι, μὴ διαβλέπουσαι ἐν τῷ κόσμῳ εἰμὴ μίαν μόνον οὐσίαν. τὴν ὕλην, δισχυρίζονται ὅτι πάντα τὰ ὄντα καὶ γινόμενα ὑπακούουν εἰς τοὺς ἀναγκαίους νόμους τοὺς διέποντας τὴν ὕλην.

Οἱ δισχυριζόμενοι ὅμως ὅτι ἡ ἐν τῷ ὑλικῷ κόσμῳ διαπιστουμένη ἑτεραρχία ἀποτελεῖ κανόνα καθολικόν, διαβεβαιοῦσί τι τὸ ὁποῖον δυσκόλως εἶνε δυνατὸν νὰ ἀποδειχθῇ. Ἡ αἰτιώδης συνάφεια, ἡ παρατηρουμένη εἰς τὰ φαινόμενα τῆς φυσικῆς τάξεως καὶ εἰς τὰ κατώτερα φαινόμενα τῆς ζωϊκῆς λειτουργίας, δὲν ἰσχύει καὶ ἐπὶ τῶν ἀνωτέρων ψυχικῶν ἐκδηλώσεων

[2]) Abbé A. Boulenger, Manuel d'Apologétique, 6ème édit., 1930, σελ. 111.

τοῦ ἀνθρώπου. Τοῦτο δὲ διότι οὐδὲν κοινὸν ὑπάρχει μεταξὺ φυσικοῦ καὶ πνευματικοῦ κόσμου, διὰ τὸν λόγον δὲ τοῦτον ὅ,τι παρουσιάζεται ἰσχῦον διὰ τὸν πρῶτον, δύναται νὰ μὴ ἰσχύῃ διὰ τὸν δεύτερον. Ἐκτὸς τούτου τὸ αὐτεξούσιον οὐδόλως ἀντίκειται πρὸς τὴν ἐπιστήμην. Κατὰ τὸν νόμον τῆς αἰτιώδους συναφείας τὰ αὐτὰ αἴτια ὑπὸ τὰς αὐτὰς συνθήκας παράγουν τὰ αὐτὰ ἀποτελέσματα. Ὅταν ὅμως ἡ βούλησις τοῦ ἀνθρώπου μεταβάλλῃ τὰς συνθήκας, ὅταν π. χ. αὕτη προκαλῇ τὴν ἀπόκλισιν κινήσεώς τινος ἀπὸ τῆς ὁμαλῆς αὐτῆς κατευθύνσεως, εἶνε φανερὸν ὅτι ὁ νόμος παραμένει ὁ αὐτός, καίτοι εἰς τὴν δοθεῖσαν περίπτωσιν δὲν ἐφαρμόζεται καὶ τὸ ἀποτέλεσμα δὲν ἀκολουθεῖ τὸ αἴτιον αὐτοῦ, λόγῳ τῆς ἐπεμβάσεως τοῦ ἀνθρώπου.

Τὸ αὐτὸ ἰσχύει καὶ περὶ τῆς ἀρχῆς τῆς διατηρήσεως τῆς ἐνεργείας. Οἱ ὀπαδοὶ τῆς ἐπιστημονικῆς ἑτεραρχίας ἀδυνατοῦν νὰ ἀποδείξωσιν ὅτι ἡ ἀρχὴ αὕτη, ἐφαρμοζομένη ἐπὶ τῶν δυνάμεων τῆς φύσεως, ἰσχύει ἐξ ἴσου καὶ ἐπὶ τῆς βουλήσεως τοῦ ἀνθρώπου. Ἐκτὸς τούτου καὶ ἂν ἀκόμη ἤθελεν ὑποτεθῇ ὅτι αἱ ἀποφάσεις τοῦ ἀνθρώπου εἶνε μεταποίησις τῶν ἐν αὐτῷ δυνάμεων, ἡ βούλησις αὐτοῦ θὰ ἦτο ἐλευθέρα νὰ κατευθύνῃ τὰς δυνάμεις ταύτας οὕτως ἢ ἄλλως, τοῦθ' ὅπερ ἀρκεῖ διὰ τὴν σύστασιν τοῦ αὐτεξουσίου. 3)

3. ***Ἑτεραρχία θρησκευτικὴ*** ἢ ***θεολογική***. Ἄλλοι, τέλος, ἠρνήθησαν τὸ αὐτεξούσιον τοῦ ἀνθρώπου ὁρμώμενοι ἐκ λόγων θρησκευτικῶν. Εἰς αὐτοὺς ἀνήκουν ὄχι μόνον οἱ ἀντεχόμενοι τῶν μοιροκρατικῶν δοξασιῶν τῶν ἀρχαίων, ἀλλὰ καὶ φιλόσοφοι καὶ θεολόγοι πρεσβεύοντες τὰ τοῦ ἀπολύτου προορισμοῦ.

Ἡ μοιροκρατία (Fatalismus), δηλαδὴ ἡ πίστις εἰς τὴν εἱμαρμένην, ἀπετέλει τὴν βάσιν τῆς θρησκείας ἀρχαίων τινων λαῶν, καὶ δὴ καὶ τῆς τῶν Ἑλλήνων, σήμερον δὲ ἀνατολικῶν τινῶν θρησκειῶν. Οἱ ὀπαδοὶ τοῦ συστήματος τούτου πρεσβεύουν ὅτι ἡ ἐν τῷ κόσμῳ τύχη ἑκάστου, δηλαδὴ τὸ σύνολον πασῶν τῶν ἐνταῦθα περιπετειῶν αὐτοῦ, καθωρίσθησαν ἐκ τῶν προτέρων ὑπὸ δυνάμεως τυφλῆς καὶ ἀδυσωπήτου, τῆς εἱμαρμένης (Fatum), τῆς ὁποίας οὐδεὶς δύναται νὰ προΐδῃ ἢ νὰ μεταβάλῃ τὰ ἀποτελέσματα. Ὁ ἄνθρωπος ἀδυνατεῖ νὰ διαφύγῃ τὴν τύχην αὐτοῦ. Πᾶν ὅ,τι ὀφείλει νὰ συμβῇ θὰ συμβῇ. Ἕπεται ἐντεῦθεν ὅτι πᾶσα ἐναντίωσις εἶνε ἀνωφελής, φρονιμώτερον δὲ δι' ἕκαστον εἶνε νὰ ἐγκαταλίπῃ ἑαυτὸν εἰς τὴν τύχην.

Τὸ σύστημα τοῦτο, ἀποχωρίζον τὰ ἀποτελέσματα ἀπὸ τῶν προκαλούντων αὐτὰ αἰτίων, διακηρύττον δὲ ὅτι τὰ ἀποτελεσματα συμβαίνουν ἀναγκαίως καὶ ἀνεξαρτήτως τῶν παραγόντων αὐτὰ αἰτίων καὶ ὅτι

3) Abbé A. Boulenger, ἔνθ' ἀνωτέρω.

δὲν συμφέρει νὰ διαφύγῃ τις τὸν κίνδυνον ὅταν εἶνε προγεγραμμένον νὰ ἀποβῇ θῦμα αὐτοῦ, ἀντίκειται εἰς τὸν ὀρθὸν λόγον. 4)

Οἱ ἐν τῷ Θεῷ εὑρόντες τὴν αἰτίαν τὴν δεσμεύουσαν τὴν βούλησιν τοῦ ἀνθρώπου καὶ ἐπιβάλλουσαν τὴν ἄρνησιν τῆς ἐλευθερίας αὐτοῦ, δὲν δύνανται νὰ συμβιβάσωσι τὴν ἐλευθερίαν ταύτην κυρίως πρὸς τὴν παγγνωσίαν τοῦ Θεοῦ.

Ὁ Θεός, λέγουσιν οὗτοι, γινώσκει προαιωνίως τί θὰ ποιήσῃ ὁ ἄνθρωπος ἐν δεδομένῃ ἡμέρᾳ καὶ ὥρᾳ. Ἀλλ' ἡ πρόγνωσις αὕτη τοῦ Θεοῦ δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ σφάλλῃ. Εἶνε λοιπὸν μοιραῖον καὶ ἀναγκαῖον ὅπως τὴν ἡμέραν καὶ ὥραν ἐκείνην ὁ ἄνθρωπος ποιήσῃ ὅ,τι ὁ Θεὸς προγινώσκει ὅτι θὰ ποιήσῃ. Ἀλλ' ὅ,τι εἶνε ἀναγκαῖον δὲν εἶνε ἐλεύθερον.

Ὅτι ὅμως ἡ δυσκολία τοῦ συμβιβασμοῦ τούτου εἶνε μᾶλλον φαινομενικὴ ἢ πραγματικὴ οὐχὶ δυσκόλως δύναται νὰ ἀποδειχθῇ.

Ἐν πρώτοις ἂς ἴδωμεν ἂν ἡ γνῶσις τοῦ ἀνθρώπου ἐξασκῇ ἐπίδρασίν τινα ἐπὶ τοῦ ἐλευθέρου χαρακτῆρος τῶν πράξεων τὰς ὁποίας οὗτος γινώσκει. Ἡ γνῶσις τοῦ ἀνθρώπου ἀναφέρεται εἰς τὸ παρελθόν, τὸ παρὸν καὶ μέλλον. Καὶ ὅτι μὲν ἡ γνῶσις αὐτοῦ οὐδόλως αἴρει τὸν ἐλεύθερον χαρακτῆρα γεγονότων ἀναφερομένων εἰς τὸ παρελθὸν και ὑπαγομένων εἰς τὴν ἱστορίαν, εἶνε πρόδηλον. Οὐχὶ ἡ γνῶσις τοῦ ἀνθρώπου προσδιορίζει τὴν ὕπαρξιν τῶν γεγονότων τούτων, ἀλλ' ἡ τούτων ὕπαρξις προσδιορίζει τὴν γνῶσιν αὐτοῦ. Ἡ γνῶσις τοῦ ἀνθρώπου οὐδόλως προσδιορίζει καὶ τὰ γεγονότα ἐκεῖνα τὰ ὁποῖα συμβαίνουν πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν αὐτοῦ. Ὅταν παρίσταται μάρτυς γεγονότος τινὸς δὲν λέγει ὅτι τοῦτο συμβαίνει ἐπειδὴ τὸ βλέπει, ἀλλ' ὅτι βλέπει αὐτὸ ἐπειδὴ τοῦτο συμβαίνει. Ὁ ἄνθρωπος γνωρίζει τέλος πράγματα συμβησόμενα ἐν τῷ μέλλοντι, ἐκ τῶν ὁποίων ἄλλα μὲν θὰ συμβῶσιν ἀναγκαίως, ἄλλα δὲ ἐλευθέρως. Ἀλλ' οὐχὶ ἡ γνῶσις αὐτοῦ προσδιορίζει τὸν τοιοῦτον ἢ τοιοῦτον χαρακτῆρα αὐτῶν. Ἐὰν θὰ συμβῶσιν ἐλευθέρως γινώσκει αὐτὰ ὡς ἐλεύθερα, ἐὰν δὲ πάλιν συμβῶσιν ἀναγκαίως, γινώσκει αὐτὰ ὡς ἀναγκαῖα. Γνωρίζει λ. χ. ὅτι εἰς ὡρισμένον τινὰ χρόνον θὰ γίνῃ ἔκλειψις τῆς σελήνης, ἡ δὲ ἔκλειψις αὕτη θὰ γίνῃ ἀναγκαίως, ὡς ἐπίσης γνωρίζει ὅτι κατὰ τὸ ἀρξάμενον ἔτος ἐν τῇ ἐν ᾗ διαμένει πόλει μέλλουν νὰ συμβῶσιν αὐτοκτονίαι, κλοπαὶ κτλ., αἱ ὁποῖαι ὅμως οὐδόλως θὰ συμβῶσιν ὀλιγώτερον ἐλευθέρως, ἐπειδὴ τὰς προεῖδε.

Ὅ,τι συμβαίνει ἐπὶ τῆς γνώσεως τοῦ ἀνθρώπου, συμβαίνει καὶ ἐπὶ τῆς γνώσεως τοῦ Θεοῦ. Βεβαίως, ἡ γνῶσις τοῦ Θεοῦ, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὴν γνῶσιν τοῦ ἀνθρώπου, οὖσαν διαδοχικήν, βραδεῖαν καὶ καματώδη, εἶνε

---

4) Ἀντὶ τῆς εἱμαρμένης ὁ Χριστιανισμὸς παρέχει τὴν περὶ θείας Προνοίας διδασκαλίαν, κατὰ τὴν ὁποίαν οὐδὲν συμβαίνει τυχαίως ἐν τῷ κόσμῳ, ἀλλὰ τὰ πάντα εὑρίσκονται ὑπὸ τὴν θείαν προστασίαν, καὶ δὴ καὶ ἡ ὕπαρξις τοῦ ἀνθρώπου

τελεία κατά τε τὴν μορφὴν καὶ κατὰ τὸ περιεχόμενον αὐτῆς. Ὁ Θεὸς γινώσκει τὰ πάντα δι' ἀμέσου ἐνοράσεως (intuition) καὶ κατὰ τρόπον τέλειον. Διὰ τὸν Θεὸν δὲν ὑπάρχει παρελθόν, παρὸν καὶ μέλλον, ἀλλὰ μόνον αἰώνιον παρόν. Ὁ Θεὸς λοιπόν, δὲν προγινώσκει, ἀλλὰ γινώσκει, ἐσφαλμένως δὲ γίνεται ἐπι τοῦ Θεοῦ χρῆσις τοῦ ὅρου **πρόγνωσις** πρὸ δήλωσιν τῆς εἰς τὸ μέλλον, κατὰ τὴν ἀνθρωπίνην ἀντίληψιν, ἀναφερομένης γνώσεως τοῦ Θεοῦ.

Καὶ ἡ γνῶσις τοῦ Θεοῦ οὐδεμίαν ἀσκεῖ ῥοπὴν ἐπὶ τῶν συμβησομένων, οὐδὲ ἀλλάσσει τὴν φύσιν τῶν ἀντικειμένων τὰ ὁποῖα γινώσκει. Τοὐναντίον μάλιστα, τὰ συμβησόμενα γινώσκονται ὑπὸ τοῦ Θεοῦ, διότι ὑπάρχουν, τοῦ Θεοῦ θεωμένου, οὕτως εἰπεῖν, τὰ συμβαίνοντα, καὶ ὄχι ὑπάρχουν διότι γινώσκονται ὑπὸ τοῦ Θεοῦ, ὡσανεὶ ἡ ὕπαρξις αὐτῶν ἐξηρτᾶτο ἐκ τῆς γνώσεως τοῦ Θεοῦ. Ἐπομένως οὐχὶ αἱ πράξεις τοῦ ἀνθρώπου ἐξαρτῶνται ἐκ τῆς γνώσεως τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ ἡ γνῶσις τοῦ Θεοῦ ἐξαρτᾶται ἐξ αὐτῶν. Μηδ' εἴπῃ τις ἐνιστάμενος ὅτι ὁ περιορισμὸς οὗτος τῆς θεογνωσίας, ἐξαρτωμένης ἐκ τῆς ἐλευθερίας τοῦ ἀνθρώπου, αἴρει τὸ ἀπόλυτον τοῦ Θεοῦ. Διότι ὁ Θεὸς παρεχώρησεν εἰς τὸν ἄνθρωπον τὴν δύναμιν τοῦ προσδιορίζειν ἑαυτόν, διευθύνει δὲ τὰ πάντα οὕτως ὥστε νὰ μὴ δύναται ἡ ἀνθρωπίνη ἐλευθερία νὰ παραβλάψῃ τὸν τελικὸν σκοπὸν τοῦ κόσμου.[5]

Δὲν πρέπει, λοιπόν, νὰ λεχθῇ: «ἂν ὁ Θεὸς γινώσκῃ τί θὰ πράξῃ ὁ ἄνθρωπος ἐν δεδομένῃ στιγμῇ, οὗτος εἶνε ἠναγκασμένος νὰ τὸ πράξῃ», ἀλλά: «ἐὰν ὁ ἄνθρωπος πράττῃ τοῦτο ἢ ἐκεῖνο, ὁ Θεὸς ἀναγκαίως τὸ γινώσκει προαιωνίως».

Κατακλείομεν ὅσα ἔχομεν σημειώσῃ περὶ τῆς ἐλευθερίας τῆς βουλήσεως τοῦ ἀνθρώπου διὰ τῶν συνετῶν σκέψεων ἑνὸς ἐκ τῶν νεωτέρων φιλοσόφων: «Ἄνευ τῆς ἐλευθερίας ἡ ἀνθρωπίνη ζωὴ ἀπόλλυσι τὴν ἔννοιαν αὐτῆς, στερεῖται προσανατολισμοῦ, ὅλα τὰ πάθη . . . δικαιολογοῦνται. Τοῦτο ἀκριβῶς θὰ ἀποτελῇ πάντοτε τὸν κύριον λόγον τῆς ἀποτυχίας τῆς ἑτεραρχίας (determinismus) καὶ τῆς ἀπορρίψεως αὐτῆς πρακτικῶς ὑπὸ τῶν ψυχῶν, καὶ ἐν ᾗ ἀκόμη περιπτώσει αὗται θεωρητικῶς ἤθελον ἀποδεχθῇ αὐτήν, χωρὶς νὰ ὑπολογίσωσι τὰς συνεπείας καὶ τοὺς κινδύνους αὐτῆς. Ἡ ἑτεραρχία πληγώνει, ἐξεγείρει τὴν συνείδησιν, ἀπὸ τὰ βάθη τῆς ὁποίας ἐξέρχεται αὐτόματος φωνὴ ἀμέσου διαμαρτυρίας. Διὰ τοῦτον δὲ ἀκριβῶς τὸν λόγον, οἱαδήποτε καὶ ἂν εἶνε ἡ φαινομενικὴ ἐπιστημονικὴ ἰσχὺς τῆς ἑτεραρχίας, αὕτη οὐδέποτε δύναται νὰ ἀποτελέσῃ τὴν ἀλήθειαν» (Rayot).[6]

ΕΜΜ. ΦΩΤΙΑΔΗΣ

---

5) *Χ. Ἀνδρούτσου*, Δογματική, Ἀθῆναι, 1907, σελ. 66.— *Ἐπ. Σιλβέστρου*, Δοκίμιον Ὀρθοδόξου Δογματικῆς Θεολογίας μετὰ ἱστορικῆς ἐκθέσεως τῶν Δογμάτων, Κίεβον, 1892, τόμ. Β.' σελ. 143 κ. ἑ.

6) Eugène Duplessy, Apologétique, Paris 1924, Βιβλ. Α.' σελ. 207.

Η ΕΟΡΤΗ ΤΗΣ ΥΠΑΠΑΝΤΗΣ ΤΟΥ ΚΥΡΙΟΥ

(Συνέχεια ἐκ τοῦ προηγουμένου)

Ο ΙΩΣΗΦ λοιπὸν καὶ ἡ Μαρία, φέροντες καὶ τὸ βρέφος Ἰησοῦν, προσέρχονται εἰς τὸν ναὸν « τοῦ ποιῆσαι αὐτοὺς κατὰ τὸ εἰθισμένον τοῦ νόμου». Ποία ὅμως ἦτο ἡ ἱεροτελεστία ἡ ὁποία ἐτελεῖτο εἰς τὴν προκειμένην περίπτωσιν; Καίτοι ὁ ἱ. Λουκᾶς παρατρέχει ταύτην, οὐχ ἧττον γνωρίζομεν τὰ κατ᾽ αὐτὴν ἀλλαχόθεν καὶ δὴ ἀπὸ σχετικὰ ραββινικὰ ἔργα. Τὴν πρωΐαν λοιπόν, μετὰ τὰς καθημερινὰς λειτουργικὰς ὑπηρεσίας, τῆς προσφορᾶς τ. ἔ. τοῦ θυμιάματος καὶ τῶν ὡρισμένων θυσιῶν, ἐλάμβανε χώραν ὁ καθαρισμὸς τῶν μητέρων. Αὗται, προχωροῦσαι ἐντὸς τῆς ***αὐλῆς τῶν γυναικῶν***, ἔφθανον μέχρι τῆς τελευταίας βαθμῖδος τῆς κλίμακος, τῆς ὁδηγούσης εἰς τὴν ***αὐλὴν τῶν Ἰσραηλιτῶν***, πολὺ πλησίον τῆς ὑψηλῆς πύλης, τῆς γνωστῆς ὑπὸ τὸ ὄνομα «Πύλη τοῦ Νικάνορος». Ἐνταῦθα ὁ ἐφημερεύων ἱερεὺς ἐρράντιζε τὴν προσερχομένην μητέρα διὰ καθηγιασμένου ὕδατος καὶ ἀνεγίνωσκεν ἐπ᾽ αὐτῆς εἰδικάς τινας εὐχάς. Ἀκολούθως ἤρχιζε τὸ κυριώτερον μέρος τῆς τελετῆς, τὸ περιλαμβάνον τὴν προσφορὰν τῶν θυσιῶν. Ἡ πρώτη θυσία, «ἡ θυσία περὶ ἁμαρτίας» (Λευϊτ. 12, 6), ἦτο θυσία ἐξιλαστική, ἔχουσα ὡς θῦμα νεοσσὸν περιστερᾶς ἢ τρυγόνα. Ἡ ἑτέρα ἦτο « εἰς ὁλοκαύτωμα » καὶ τὸ θῦμα ἦτο διὰ μὲν τοὺς πλουσίους «ἀμνὸς ἐνιαύσιος ἄμωμος», διὰ δὲ τοὺς πτωχοὺς ἐπίσης μία περιστερὰ ἢ μία τρυγών, ὀνομαζομένη ὑπὸ τῶν Ραββίνων «quorbân'ani», ὡς πτωχοτέρα. Ὁ θύτης ἱερεὺς ἔκοπτε τὸν λαιμὸν τοῦ θύματος, τοῦ εἰς ἐξιλασμόν, καὶ χωρὶς νὰ ἀποσπάσῃ τὴν κεφαλὴν ἀπὸ τὸ σῶμα, ἄφηνε νὰ ρεύσῃ τὸ αἷμα εἰς τὴν βάσιν τοῦ θυσιαστηρίου, καὶ ἀκολούθως παρέδιδε τὸ κρέας τοῦ θύματος εἰς τοὺς λοιποὺς ἱερεῖς εἰς βρῶσιν. Τὸ ἕτερον θῦμα, ἀμνὸς ἢ περιστερά, ἐκαίετο πλήρως ἐπὶ τῆς πυρᾶς τοῦ θυσιαστηρίου τῶν ὁλοκαυτωμάτων [5]). Τὴν τοιαύτην ἱεροτελεστίαν τοῦ καθαρισμοῦ τῆς μητρὸς ἐπηκολούθει ἡ τῆς προσφορᾶς τοῦ πρωτοτόκου ἄρρενος καὶ ἡ ἐξαγορὰ αὐτοῦ, ἥτις ἦτο ἁπλουστάτη. Ἀφοῦ οἱ γονεῖς παρέδιδον τὸ βρέφος εἰς τὸν ἱερέα, ἀκολούθως ἐπλήρωνον 5 σίκλους ὡς τίμημα ἐξαγορᾶς καὶ παρελάμβανον καὶ πάλιν τὸ τέκνον αὐτῶν ἐκ τῶν χειρῶν τοῦ ἱερέως. Οὕτω ἔληγεν ἡ ὅλη τελετὴ τῆς διττῆς ταύτης ὑποχρεώσεως, ἀπέναντι τοῦ Νόμου, παντὸς Ἰσραηλίτου.

Καὶ τώρα τίθεται φυσικῶς τὸ ἐρώτημα: ἡ τοιαύτη πολυμερὴς ἱεροτελεστία ἐφηρμόσθη ἄραγε καὶ εἰς τὴν περίπτωσιν τοῦ Ἰησοῦ; Ὁ ἱ. Λουκᾶς

---

5) **Fillion, La Vie de Notre Seigneur Jésus-Christ**, τομ. I, Paris, 1929, σελ. 299—300.

ἐνδιαφερόμενος μᾶλλον διὰ τὰ δύο ἄλλα ἐπεισόδια, τῆς ὑπαντήσεως τ. ἔ. τοῦ θείου βρέφους ὑπὸ τοῦ δικαίου Συμεὼν καὶ τῆς παρουσίας τὴν στιγμὴν ἐκείνην τῆς προφήτιδος Ἄννης, ἐπεισόδια, τὰ ὁποῖα εἶχον σημασίαν, διότι ἐμαρτύρουν ὅτι τὸ ἄσημον ἐκεῖνο τῶν δύο πτωχῶν γονέων τέκνον ἦτο ὁ Μεσσίας, ὁ χορηγὸς τῆς σωτηρίας καὶ ἡ δόξα τοῦ Ἰσραηλιτικοῦ λαοῦ, ὁ ἱερός, λέγω, Λουκᾶς παρασιωπᾷ τὰ κατὰ τὴν τελετὴν τῆς προσαγωγῆς, περιοριζόμενος εἰς συντόμους προοιμιακοὺς τῆς Ὑπαντήσεως λόγους: «καὶ ἐν τῷ εἰσαγαγεῖν τοὺς γονεῖς τὸ παιδίον Ἰησοῦν, **τοῦ ποιῆσαι αὐτοὺς κατὰ τὸ εἰθισμένον τοῦ νόμου περὶ αὐτοῦ**» (2, 27). Καὶ ἀκριβῶς ἡ τοιαύτη αὐτοῦ συντομία καὶ ἀοριστία ἔδωκεν ἀφορμὴν εἰς ἐξηγητάς τινας νὰ νομίσωσιν ὅτι δὲν ἐτηρήθησαν αἱ σχετικαὶ διατάξεις τοῦ Νόμου καὶ δι' ἄλλους μὲν ἴσως λόγους, μάλιστα δὲ λόγῳ τῆς ἀσημότητος καὶ τῆς πτωχείας τῶν γονέων. Πλὴν μία τοιαύτη ὑπόνοια οὐδόλως δύναται νὰ θεωρηθῇ ὡς ὀρθή, διότι θὰ ἦτο πάνυ ἀκατανόητος, ἀλλὰ καὶ αὐτὸ τοῦτο σκανδαλώδης μία παρομοία περιφρόνησις πρὸς τὰς διατάξεις τοῦ Νόμου, εἴτε ἀπὸ μέρους τῶν ἱερέων, εἴτε καὶ ἀπὸ μέρους τῶν γονέων προερχομένη, ἀφοῦ ἄλλωστε αὐτὸς οὗτος ὁ Νόμος προέβλεπε τὴν τοιαύτην ἀπορίαν πτωχῶν γονέων. «Ἐὰν δὲ μὴ εὑρίσκῃ ἡ χεὶρ αὐτῆς τὸ ἱκανὸν εἰς ἀμνόν, λήψεται δύο τρυγόνας», διέτασσε ρητῶς ὁ Νόμος (Λευϊτ. 12, 8). Πλὴν καὶ ἀνεξαρτήτως τῶν λόγων τούτων, καὶ ἐξ αὐτῆς τῆς Εὐαγγελικῆς διηγήσεως δύναται νὰ ἐξαχθῇ ὅτι ἔλαβε χώραν ἡ σχετικὴ κατὰ τὴν ἀπαίτησιν τοῦ Νόμου τελετή. Οὕτω ὁ ἱ. Εὐαγγελιστὴς ὁμιλῶν ἐν συνεχείᾳ περὶ τοῦ Συμεών, λέγει περὶ αὐτοῦ «**καὶ αὐτὸς** ἐδέξατο αὐτὸ εἰς τὰς ἀγκάλας αὐτοῦ», ὅπερ σημαίνει ὅτι: ὅπως ὁ ἱερεὺς ἐδέχθη τὸ βρέφος κατὰ τὴν ἱεροτελεστίαν, οὕτω **καὶ αὐτὸς** (ὁ δίκαιος Συμεὼν) προσελθὼν ἐδέχθη αὐτὸ εἰς τὰς ἀγκάλας αὐτοῦ, μὲ ἄλλον βεβαίως σκοπόν, εὐλογῶν τὸν Θεὸν καὶ **ἀπαγγέλλων** τὸν θαυμάσιον ἐκεῖνον ὕμνον πρὸς τὴν μεσσιανικότητα τοῦ Κυρίου, τὸ «νῦν ἀπολύεις»[6]). Εἶναι ἀληθὲς ὅτι ἐξηγηταί τινες διὰ νὰ ἐξηγήσωσι τὴν σιωπὴν τοῦ ἱεροῦ Εὐαγγελιστοῦ ἐπὶ τῆς μὴ μνείας τῆς σχετικῆς νομικῆς ἱεροτελεστίας, ὑπέθεσαν ὅτι ὁ δίκαιος Συμεὼν ἦτο ἱερεὺς ἢ μᾶλλον ὁ ἱερεὺς ὁ ὁποῖος ἐδέχθη τὸ πρωτότοκον Βρέφος, κατὰ τὴν ἀπαίτησιν τοῦ Νόμου. Ἦτο ὅμως ὁ Συμεὼν ἱερεύς;

Πληροφορίας περὶ τῆς σεβασμίας ταύτης προσωπικότητος τῆς Κ. Δ. ἔχομεν μόνον ἀπὸ τὸν Εὐαγγ. Λουκᾶν, αἵτινες ὅμως περιορίζονται εἰς τὴν διαζωγράφισιν τοῦ θρησκευτικοῦ καὶ ἠθικοῦ αὐτοῦ χαρακτῆρος. Οὕτω διὰ πολλῶν καὶ μετὰ θελγούσης ἁπλότητος ἐξαίρων οὗτος τὴν ἠθικὴν αὐτοῦ φυσιογνωμίαν λέγει: «καὶ ὁ ἄνθρωπος οὗτος δίκαιος καὶ εὐλαβής, προσδε-

6) Meyer, Kritisch Exegetische Kommentar über das N. T., τομ. II, Die Evangelien des Markus und Lucas. Göttingen, 1878, σελ. 299.

χόμενος παράκλησιν τοῦ Ἰσραὴλ καὶ πνεῦμα ἦν ἅγιον ἐπ' αὐτόν». Οἱ χαρακτηρισμοὶ οὗτοι δίδουν τὴν καλλιτέραν ψυχικὴν ἀνάλυσιν τοῦ ἀνθρώπου, παρουσιάζοντες αὐτὸν ἄμεμπτον ἠθικῶς, πιστὸν καὶ εὐλαβῆ θρησκευτικῶς, καὶ ἅγιον προφήτην ὡς ἐμφορούμενον ἐκ Πνεύματος Ἁγίου καὶ κατέχοντα τὸ χάρισμα τοῦ προφητεύειν. Καὶ ἀκριβῶς οἱ τοιοῦτοι χαρακτηρισμοὶ ἔδωκαν ἀφορμήν, καὶ εἰς ἀρχαιοτέρους, ἀλλὰ καὶ εἰς νεωτέρους, νὰ ἐκφράσωσι τὴν ὑπόνοιαν ὅτι ὁ Συμεὼν οὗτος κατήγετο ἀπὸ τὴν φυλὴν τοῦ Λευὶ καὶ ὅτι ἦτο ἱερεὺς ἢ καὶ ἀρχιερεὺς ἀκόμη. Τὴν ἀρχαιοτέραν ἀπήχησιν τῆ ἀρχιερατικῆς ἰδιότητος τοῦ δικαίου Συμεὼν εὑρίσκομεν εἰς τὸ ἀπόκρυφον Εὐαγγέλιον τοῦ Νικοδήμου (: « Et audite nunc, quia omnes scimus beatum *Simeonem sacerdotem magnum*, qui suscepit manibus suis Jesum infanten im templo ») [7]. Ἐκ τῆς ὑποθέσεως ταύτης ὀπέρρευσε καὶ ἡ ἄλλη παράδοσις ὅτι ὁ Συμεὼν ἦτο πρόεδρος τοῦ Μεγάλου Συνεδρίου, ἐφ' ὅσον εἰς τοὺς χρόνους τοῦ Κυρίου, τοῦ Συνεδρίου τούτου φυσικῶς προήδρευεν ὁ ἑκάστοτε Μέγας Ἀρχιερεύς.

Πλὴν παρὰ τὰς παραδόσεις ταύτας περὶ τῆς ἀρχιερατικῆς ἢ ἱερατικῆς αὐτοῦ ἰδιότητος, πάσας ἀμφιβόλους καὶ ἀστηρίκτους, ὑπάρχουσι καὶ ἄλλαι ἐξ ἴσου ἀστήρικτοι. Οὕτω π. χ. κατά τινας ὁ Συμεὼν τῆς Ὑπαπαντῆς ἦτο ὁ Rabbi Simon [8], ὁ υἱὸς τοῦ Hillel καὶ πατὴρ τοῦ ἐπίσης δικαίου Γαμαλιήλ, τοῦ ἐν τῷ Συνεδρίῳ ἀναστάντος (Πράξ. 5. 34) καὶ πειστικώτατα ὁμιλήσαντος τοῖς συνέδροις ὑπὲρ τῶν ἀποστόλων. Λέγουσι δὲ ὅτι ἡ τοιαύτη αὐτοῦ ἐπιείκεια πρὸς τοὺς ἀποστόλους ἐξηγητέα ἐκ τῆς τρυφερᾶς ἀναμνήσεως, ἣν εἶχεν ὁ δίκαιος Νομοδιδάσκαλος ἐκ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ Συμεών, τοῦ δεξαμένου τὸν Κύριον εἰς τὰς ἀγκάλας αὐτοῦ [9].

Κατὰ ταῦτα οὐδεμίαν δυνάμεθα νὰ ἀποδώσωμεν τῷ Σιμεὼν ἐπίσημον ἰδιότητα, οὔτε ἱερατικὴν οὔτε κοσμικήν, ἐφ' ὅσον ὁ ἄλλως λεπτολόγος ἱ Λουκᾶς πολὺ ἀορίστως ὁμιλεῖ περὶ αὐτοῦ, ὡς ὄντος ἁπλῶς ἐν Ἱερουσαλὴμ («καὶ ἰδοὺ ἦν ἄνθρωπος ἐν Ἱεροσολύμοις, ᾧ ὄνομα Συμεών»). Ἄρα ἦτο οὗτος εἷς ἐκ τῶν δικαίων καὶ εὐλαβῶν Ἰσραηλιτῶν, ὅπως καὶ ἡ προφῆτις Ἄννα, οἵτινες «οὐκ ἀφίσταντο ἀπὸ τοῦ ἱεροῦ, νηστείαις καὶ δεήσεσι λατρεύοντες νύκτα καὶ ἡμέραν» καὶ ἀναμένοντες τὴν ἔλευσιν τοῦ Μεσσίου, τῆς παρακλήσεως ταύτης τοῦ Ἰσραήλ.

---

[7]) «Evangelii Nicodemi, pars altera, sive Descensus Christi ad Inferos» — Ἐκδ. Const. de Tischendorf, Evangelia apocrypha, Lipsiae, 1876, σελ. 389.

[8]) Τὴν ὕπαρξιν τοῦ Rabbi Simon θεωρεῖ ἀμφίβολον ὁ Schürer (Geschichte des Jud. Volkes, τομ. II, σελ. 363).

[9]) Vigouroux, Dictionnaire de la S Bible, τόμος 5ος στ. 1737, λέξις: Siméon.

ΟΝΟΜΑΣΙΑ, ΓΕΝΕΣΙΣ ΚΑΙ ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΕΞΕΛΙΞΙΣ ΤΗΣ ΕΟΡΤΗΣ

Τὸ μετὰ τοσαύτης γλαφυρότητος ἐξιστορούμενον ὑπὸ τοῦ ἱ. Λουκᾶ γεγονὸς τῆς παρουσιάσεως τοῦ Θ. Βρέφους ἐν τῷ ναῷ, ἡ εὐσεβὴς χριστιανικὴ Παράδοσις διηώνισεν ἐν τῇ ἰδιαιτέρᾳ ταύτῃ ἑορτῇ τῆς Ὑπαπαντῆς τοῦ Κυρίου. Καίτοι κατὰ τὴν ἡμέραν ἐκείνην ἔλαβον χώραν δύο θρησκευτικαὶ τελεταί, ἡ τελετὴ τοῦ καθαρισμοῦ τῆς μητρὸς καὶ ἡ τῆς ἐξαγορᾶς τοῦ πρωτοτόκου βρέφους, ἐν τούτοις, ὡς δεικνύει καὶ ἡ ὀνομασία τῆς ἑορτῆς— **Ὑπαπαντή**, ἢ κατ' ἄλλον τύπον **Ὑπαντή**, ἀλλὰ καὶ **Ὑπάντησις**, ἐκ τοῦ ρήματος **ἀντάω**, καὶ **ὑπαντάω** καὶ **ὑπαντάομαι** –, ἡ Ἀνατολικὴ Ἐκκλησία ἔδωκε σημασίαν εἰς μίαν ἄλλην λεπτομέρειαν: τὴν ὑπὸ τοῦ πρεσβύτου Συμεὼν ὑπάντησιν καὶ ὑποδοχὴν τοῦ Θ. Βρέφους, διότι ἡ σκέψις τῆς Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας ἦτο νὰ ἐξάρῃ τὸν μεσσιανικὸν καὶ θεῖον χαρακτῆρα τοῦ προσαγομένου Βρέφους, ὅπως τονίζεται οὗτος εἰς τὸν θαυμάσιον ὕμνον τοῦ «νῦν ἀπολύεις», τὸν ὁποῖον τὴν στιγμὴν ἐκείνην ἐτόνισεν ὁ πρεσβύτης Συμεών. **Ὁ Μικρολόγος** (ἐν: De Ecclisiasticis observationibus, κεφ. 48) σαφῶς ὁμιλεῖ περὶ τῆς τοιαύτης ἐννοίας τῆς Ἑορτῆς ἐν τῇ Ἀνατολῇ λέγων: «Ὑπαπαντή, autem nuncupatur *obviatio*, quia venerabiles personae Simeon et Anna eo die *obviaverunt* Domino, dum praesentaretur in templo» [10]), οἱ δὲ Bollandistes ἀπεριφράστως ἀναφέρουσιν ὅτι παρ' ἅπασι τοῖς ἀρχαίοις Μαρτυρολογίοις ἀπαντᾷ ἡ Ἑλληνικὴ αὕτη ὀνομασία τῆς ἑορτῆς, ὡς **Ὑπαπαντῆς**.)[11])

Ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὴν ἡμετέραν Ἐκκλησίαν, ἡ Δυτικὴ Ἐκκλησία ἐτόνισε περισσότερον τὴν ἰδέαν τοῦ καθαρισμοῦ τῆς μητρός, διὸ καὶ ὠνόμασεν αὐτὴν *Purificatio*, ἢ τὴν ἰδέαν τῆς παρουσιάσεως τοῦ Θ. Βρέφους ἐν τῷ ναῷ, ἀποκαλέσασα αὐτὴν *Presentatio Jesus in templo*, ἢ καὶ παρὰ τὰς ὀνομασίας αὐτάς, ἀργότερον, ἐκ τοῦ ἐθίμου τοῦ κηροκρατεῖν ὁρμωμένη ὠνόμασεν αὐτὴν καὶ «*Festum Candelarum*, εἴτε *Luminum*»[12]).

[10]) Migne, P. L. 151, 1012.

[11]) Petits Bollandistes, vies des Saints de l'Ancien et de Nouveau Testament (par Mgr Paul Guérin), Bar-le-Duc, 1872, τομ. II, Février, σελ. 213.

[12]) Οἱ Bollandistes (ἐν Petits Bollandistes, Vies des Saints......, τόμ. II. Février, σελ. 213 κ. ἑξ.) σχολιάζοντες τὰς διαφόρους ταύτας ὀνομασίας τῆς ἑορτῆς ἔν τε τῇ Ἀνατολῇ καὶ τῇ Δύσει, παρατηροῦσι τὰ ἑξῆς:

Οἱ ἀρχαῖοι, λέγουσιν, ὠνόμαζον τὴν ἑορτὴν: ***Ἑορτὴν Συμεὼν καὶ Ἄννης***(;) Ἑορτὴν Συμεών, διότι ὁ γέρων οὗτος ἐν πάσῃ μεγαλοπρεπείᾳ καὶ ψυχικῇ καθαρότητι ἔσχε τὸ πλεονέκτημα νὰ ἴδῃ ἰδίοις ὄμμασιν αὐτὸν τοῦτον τὸν «Χριστὸν Κυρίου». Ἑορτὴν δὲ Ἄννης διότι καὶ αὕτη, χήρα ταπεινὴ καὶ εὐσεβής, ἔσχε τὴν χάριν τῆς «ἀνθομολογίας».

Οἱ Ἕλληνες ἀποκαλοῦσιν αὐτὴν ***Ὑπαπαντήν***, τουτέστι συνάντησιν, διὰ νὰ ἐκφράσωσι τὴν ἰδέαν ὅτι ὁ Συμεὼν καὶ ἡ Ἄννα σύνηντήθησαν αἰσίως ἐν ταύτῃ τῇ ἡμέρᾳ (;). Πλὴν ἐν ταύτῃ τῇ ἡμέρᾳ οὐχὶ μία, ἀλλὰ καὶ πλεῖσται ἄλλαι ἔλαβον χώραν συναντήσεις. Ἐν πρώτοις ὁ ***Ἰωσὴφ*** καὶ ἡ ***Μαρία*** συνηντήθησαν μετὰ τοῦ Συμεὼν καὶ τῆς Ἄννης, ἔχοντες εἰς τὸ μέσον αὐτῶν τὸ Βρέφος Ἰησοῦν· κατόπιν ἡ ***Χάρις*** καὶ ὁ ***Νόμος***, ὁ Νόμος μὲν τηρηθεὶς ἐν πάσῃ τῇ δυνατῇ αὐστηρότητι αὐτοῦ, ἡ δὲ Χάρις ἐκχυθεῖσα ἀφθόνως. Μία τρίτη συνάντησις ἦτο αὐτὴ ἡ τῶν ***δακρύων*** μετὰ τῆς ***ἀγαλλιάσεως***.

Ἐξετάζοντες ἐν συνεχείᾳ τὰς ὀνομασίας τῆς ἑορτῆς ἐν τῇ Δύσει, παρατηροῦσι διὰ μὲν τὴν ὀνομασίαν *Présentation de Jésus dans le Temple*, ὅτι αὕτη ἐξαγομένη ἐξ αὐτῆς τῆς διηγήσεως τοῦ ἱ. Λουκᾶ, ἀποτελεῖ τὴν ἀκριβεστέραν δικαίωσιν τοῦ προφήτου Ἀγγαίου (2, 9), τοῦ προειπόντος ὅτι «μεγάλη ἔσται ἡ δόξα τοῦ οἴκου τούτου, ἡ ἐσχάτη ὑπὲρ τὴν πρώτην», διότι ἐν αὐτῇ καὶ μόνῃ τῇ ἡμέρᾳ, πρώτῃ ἴσως ἀπὸ τῆς οἰκοδομήσεως τοῦ ναοῦ, ἐλατρεύθη ὁ Θεὸς ὑπὸ ἀνθρώπων τοσοῦτον καθαρῶν καὶ ἁγνῶν. Ἐνῷ καθ' ἑκάστην ἐλατρεύετο ὑπὸ ἀνθρώπων ἁμαρτωλῶν, σήμερον λατρεύεται ὑπὸ ὑπάρξεων ἁγνῶν, οἷαι ὁ Ἰωσήφ, ὁ δίκαιος καὶ εὐσεβής, ἡ Μαρία, ἡ πάντοτε ἁγνὴ καὶ ἄσπιλος, ἐν τέλει δὲ καὶ αὐτὸς ὁ Κύριος Ἰησοῦς, ὁ μέγας ἀρχιερεύς, κατὰ τὴν τάξιν Μελχισεδὲκ (Ἑβρ. 5, 6, 10), ὅστις ἦτο «ὅσιος, ἄκακος, ἀμίαντος, κεχωρισμένος ἀπὸ τῶν ἁμαρτωλῶν καὶ ὑψηλότερος τῶν οὐρανῶν» (Ἑβρ. 7, 26).

Ἐπὶ δὲ τοῦ τίτλου *Purification*, παρατηροῦσιν ὅτι οὗτος ἐλήφθη ἐκ τῆς φράσεως τοῦ ἱ. Λουκᾶ «ὅτε ἐπλήσθησαν αἱ ἡμέραι τοῦ καθαρισμοῦ αὐτῆς» (ἀνάγνωσις Vulgata). Καίτοι οὐδὲν ἐν τῇ Παρθένῳ ὑπῆρχε χρῇζον καθαρμοῦ, ὡς τοῦτο ἐν ποιητικῇ ἐξάρσει δηλοῦται καὶ ἐν τῷ Ἄσματι Ἀσμάτων («ὅλη καλὴ εἶ πλησίον μου καὶ μῶμος οὐκ ἔστιν ἐν σοί» 4, 7), πλὴν ἡ ταπεινότης αὐτῆς ἤγαγεν αὐτὴν καὶ μέχρι τῆς τελετῆς τοῦ Καθαρισμοῦ, εἰς ἣν ὤφειλε καὶ αὕτη νὰ ὑποβληθῇ, ὡς παρομοίως ἔπραξε καὶ αὐτὸς ὁ Κύριος Ἰησοῦς, δεχθεὶς ὀκταήμερος τὴν περιτομήν.

Τελικῶς δὲ ἀναφερόμενοι εἰς τὴν ὀνομασίαν τῆς ἑορτῆς ὡς *Chandeleur* καὶ εἰς τὸ σχετικὸν ἐν τῇ Δύσει ἔθιμον τοῦ κηροκρατεῖν, παρατηροῦσιν ὅτι τοῦτο εἶναι συμβολισμὸς τῆς ἰδιότητος τοῦ Θ. Βρέφους, ὅπερ κατὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ Συμεών, τυγχάνει «*φῶς* εἰς ἀποκάλυψιν ἐθνῶν».

(ἕπεται συνέχεια)

ΔΙΑΚ. ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΙΔΗΣ

(†) Π. ΚΟΜΝΗΝΟΥ

ΕΡΜΗΝΕΙΑ ΤΗΣ ΠΡΟΣ ΡΩΜΑΙΟΥΣ ΕΠΙΣΤΟΛΗΣ ΤΟΥ ΑΠΟΣΤΟΛΟΥ ΠΑΥΛΟΥ

(Συνέχεια ἐκ τῆς 27ης σελίδος)

19. Τὴν μέλλουσαν δόξαν τῶν Χριστιανῶν δὲν ἐγγυῶνται μόνον τὰ δεινοπαθήματα, εἰς τὰ ὁποῖα διὰ τὴν πίστιν αὐτῶν, καὶ ἐν γένει, εἶνε ἐκτεθειμένοι οὗτοι ἐν τῇ παρούσῃ ζωῇ. Τὴν μέλλουσαν δόξαν αὐτῶν καὶ τὸ μεγαλεῖον αὐτῆς, ἐγγυᾶται καὶ ἡ ἐναγώνιος ἀναμονὴ **(ἀποκαραδοκία)** ὅλων τῶν ἐμψύχων καὶ ἀψύχων κτισμάτων, τὰ ὁποῖα μετὰ πόθου ἀναμένουν ***(ἀπεκδέχονται) τὴν ἀποκάλυψιν τῶν υἱῶν τοῦ Θεοῦ,*** τὴν ἡμέραν δήλ. ἐκείνην κατὰ τὴν ὁποίαν οἱ Χριστιανοὶ θὰ φανοῦν ἐμπράκτως (ὄχι μόνον δυνάμει καὶ ἐσωτερικῶς) ὡς υἱοὶ τοῦ Θεοῦ, μετὰ τῆς δόξης καὶ ἐν ὅλῃ τῇ τελειότητι, ἥτις ἁρμόζει εἰς αὐτοὺς ὡς τοιούτους.

20. Αἰτία τῆς ῥηθείσης ἐναγωνίου ἐκ μέρους τῆς ἀψύχου καὶ ἐμψύχου φύσεως ἀναμονῆς τῆς ἀποκαλύψεως τῶν υἱῶν τοῦ Θεοῦ. Διότι, λέγει ὁ Ἀπ., ἡ κτίσις ὑπετάγη εἰς τὴν ματαιότητα, ἡ ἄψυχος τ. ἔ. καὶ ἔμψυχος κτίσις ὑπέκυψεν εἰς τὴν ἀτέλειαν, εἰς τὴν ὁποίαν εὑρίσκεται, οὐχὶ ἑκουσίως, οὐχὶ ἐξ ἰδίου δηλ. σφάλματος, ἀλλ' ἐξ αἰτίας ἄλλου, ἐξ αἰτίας τοῦ ἀνθρώπου, διὰ τὸν ὁποῖον ὁ Θεὸς κατηράσθη καὶ αὐτὴν (Γεν. Γ' 17. 18), ὅπως οὕτως αὕτη χρησιμεύσῃ πρὸς τιμωρίαν τοῦ ἀνθρώπου καὶ σωφρονισμὸν αὐτοῦ. Ὁ καταρασθεὶς τὴν γῆν καὶ ὅλα ἑπομένως τὰ ἐν αὐτῇ (πρβλ. Γεν. Η' 21), εἶνε ὁ Θεὸς καὶ διὰ τοῦτο πολλοὶ ἀρχαῖοι καὶ νεώτεροι ἐξηγηταὶ εἰς τὴν λ. ***ὑποτάξαντα*** ἐννοοῦν τὸν Θεόν, ἀλλ' ὁ πραγματικὸς αἴτιος τῆς τοιαύτης ὑποταγῆς τῆς γῆς εἶνε ὁ ἁμαρτήσας ἄνθρωπος, καὶ διὰ τοῦτο εἶνε προτιμότερον νὰ νοήσωμεν εἰς τὸ ***ὑποτάξαντα*** τὸν Ἀδάμ.

21. Ὁ λόγος διὰ τὸν ὁποῖον ἡ ἔμψυχος καὶ ἄψυχος κτίσις ἀναμένει ἐναγωνίως τὴν ἡμέραν κατὰ τὴν ὁποίαν οἱ Χριστιανοὶ θὰ εἰσέλθωσιν εἰς τὴν ἐμπρέπουσαν εἰς αὐτοὺς ὡς υἱοὺς τοῦ Θεοῦ τελειότητα καὶ δόξαν. Ὁ λόγος οὗτος εἶνε, ὅτι ἡ κτίσις ὡς ὑποκύψασα εἰς τὴν δουλείαν τῆς φθορᾶς οὐχὶ ἐξ ἰδίας αἰτίας, ἀλλ' ἐξ αἰτίας τῶν ἀνθρώπων, χάριν αὐτῶν, ἅμα οὗτοι ἀπολαύσωσι τὴν ἐλευθερίαν τῆς δόξης τῶν τέκνων τοῦ Θεοῦ καὶ αὐτῆς ἡ τύχη κατὰ πάντα δίκαιον λόγον θὰ βελτιωθῇ. ***Δουλεία τῆς φθορᾶς*** εἶνε ἡ κατάστασις εἰς τὴν ὁποίαν εὑρίσκονται τὰ ἄψυχα καὶ τὰ ἔμψυχα ὄντα, τὰ ὁποῖα ὑπόκεινται εἰς τὴν βαθμιαίαν φθοράν, τὴν καταστροφὴν καὶ τὸν θάνατον. Τὴν κατάστασιν ταύτην χαρακτηρίζει ἀνωτέρω ὁ Ἀπ. διὰ τῆς λ. ***ματαιότης***. Ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὴν ἐπαχθῆ

καὶ ἀπολύτως τραγικὴν ταύτην δουλείαν, εἰς τὴν ὁποίαν μετὰ τῶν ἀνθρώπων ὑπέκυψε καὶ ἡ λοιπὴ κτίσις, τὴν ἀπαλλαγὴν ὅλων αὐτῶν τῶν κακῶν καὶ τὴν ἀπόλαυσιν τῆς δυνατῆς διὰ κτίσματα τελειότητος ὁ Ἀπ. ὀνομάζει ***ἐλευθερίαν τῆς δόξης***, τὴν ὁποίαν θὰ ἀπολαύσουν οἱ χριστιανοὶ ὡς υἱοὶ τοῦ Θεοῦ. «Κακῶς ἔπαθε διὰ σὲ (τὸν ἄνθρωπον δηλ.) καὶ φθαρτὴ γέγονεν, ἀλλ' οὐδὲν ἠδίκηται καὶ γὰρ ἄφθαρτος ἔσται διὰ σὲ πάλιν· τοῦτο γάρ ἐστι τὸ ***ἐπ' ἐλπίδι*** κλπ.» Χρυσ.

22. Ὁ Ἀπ. αἰτιολογεῖ καὶ διασαφηνίζει ὅτι εἶπε περὶ τῆς παρούσης καταστάσεως τῆς κτίσεως, ὅτι δηλ. αὕτη εἶνε ***δουλεία τῆς φθορᾶς***, ἀπὸ τῆς ὁποίας ἐναγωνίως ποθεῖ νὰ ἀπαλλαγῇ αὕτη. Ὁ Ἀπ. καὶ ὅσοι ἔχουν τὴν παρατηρικότητα αὐτοῦ εἰς τὰς ὀδυνηρὰς φωνὰς τῶν ὑπὸ ἀλγηδόνων ἢ ἄλλως κατατρυχομένων ζώων, εἰς τὴν ἀγωνίαν τοῦ θανάτου αὐτῶν, εἰς τὸν μαρασμὸν καὶ τὴν φθορὰν τῶν φυτῶν, καὶ εἰς ὅλας τὰς ἐν τῇ φύσει παρατηρουμένας ἀλλοιώσεις καὶ καταστροφάς, διακρίνουν ὥς τινα στόνον καὶ ὥς τινας ὠδῖνας (κοιλοπόνημα), τὰς ὁποίας συμφώνως καὶ ἀπὸ κοινοῦ αἰσθάνεται καὶ ἐκπέμπει ἡ φύσις ὁλόκληρος. Ἡ κατάστασις αὕτη δὲν συμβιβάζεται πρὸς τὴν ἀγαθότητα καὶ τὴν τελειότητα τοῦ Θεοῦ, δημιουργήσαντος τὰ πάντα κατὰ τὸν λόγον τῆς Γραφῆς ***καλὰ λίαν***, καὶ προϋποθέτει δικαίως ἀπαλλαγὴν ἀπ' αὐτῆς. «Προσωποποιεῖ τὴν κτίσιν ἐνταῦθα καί φησι στενάζειν αὐτὴν καὶ ὠδίνειν, ἵνα τῶν μελλόντων ἀγαθῶν ἐνδείξηται τὴν ὑπερβολὴν καὶ τὴν ἐπιθυμίαν τῆς ἀπαλλαγῆς τῶν κατεχόντων κακῶν.» Χρυσ.

23. Ὁ Ἀπ. αἰσθάνεται καὶ διδάσκει, ὅτι τὸν πόθον καὶ τὴν ἐλπίδα τῆς ἀπαλλαγῆς ἀπὸ τῶν ἀτελειῶν τῆς παρούσης ζωῆς δὲν ἐκφράζει μόνον ὁ εἰς πᾶσαν εὐπαθῆ ψυχὴν αἰσθητὸς γενικὸς τῶν κτισμάτων στεναγμός, ἀλλὰ καὶ ὁ ἐνδόμυχος στεναγμὸς τῶν Χριστιανῶν, οἵτινες ἀκριβῶς ὡς γευθέντες τῶν ἀγαθῶν τοῦ Πνεύματος ἔτι περισσότερον αἰσθάνονται τὴν ἀνάγκην τῆς πλήρους καὶ τελείας υἱοθεσίας διὰ τῆς ἀπαλλαγῆς ἀπὸ τοῦ παρόντος σώματος. ***Ἀπαρχὴν τοῦ Πνεύματος***, ἀρχὴν δηλ. καὶ μέρος τῶν πνευματικῶν δωρεῶν τοῦ Θεοῦ, αἵτινες ἐπιφυλάσσονται εἰς τοὺς χριστιανοὺς ὡς υἱοὺς Αὐτοῦ, ὀνομάζει ὁ Ἀπ. τὰ πνευματικὰ χαρίσματα τὰ συνοδεύοντα τὴν πίστιν καὶ ἐπακολουθοῦντα εἰς αὐτήν. Ταῦτα ἀποτελοῦσιν ἐχέγγυον τῶν μελλόντων, ὑπεκκαίουν δὲ συγχρόνως καὶ τὸν πόθον δι' αὐτά. ***Υἱοθεσίαν ἀπεκδεχόμενοι***, δηλ. τὴν πλήρη υἱοθεσίαν ἥτις περιλαμβάνει καὶ τὸ σῶμα, ***τὴν ἀπολύτρωσιν τοῦ σώματος***, τοῦ γεώδους δηλ., τοῦ ὑλικοῦ καὶ εἰς φθορὰν ὑποκειμένου σώματος. Ὁ Χρυσ. παρατηρεῖ «Εἰ ἡ ἀπαρχὴ τοιαύτη ὡς δι' αὐτῆς καὶ ἁμαρτημάτων ἀπαλλαγῆναι καὶ δικαιοσύνης ἐπιτυχεῖν καὶ ἁγιασμοῦ, ἐννόησον τὸ ὅλον ἡλίκον (Πόσον μέγα εἶνε)».

24. Ὁ Ἀπ. αἰτιολογεῖ καὶ διασαφηνίζει τὸ **ἀπεκδεχόμεθα τὴν υἱοθεσίαν**, ἄλλαις λέξ. τὴν πλήρη τοιαύτην, τὴν συμπεριλαμβάνουσιν καὶ τὸ σῶμα. Διότι, λέγει, ἡμεῖς οἱ χριστιανοὶ ἐσώθημεν ἐπ' ἐλπίδι, ἄλλαις λέξ. ὅ,τι ἀπεκτήσαμεν διὰ τῆς πίστεως δὲν ἐξαντλεῖ τὸ περιεχόμενον τῆς σωτηρίας ἡμῶν. Ἡ πλήρης καὶ τελεία σωτηρία ἡμῶν εἶνε ἀκόμη ἀντικείμενον ἐλπίδος. Μετὰ τοῦτο ὁρίζει τὴν ἐλπίδα ὡς ἀναφερομένην εἰς τὸ μέλλον. Ὅ,τι βλέπει τις, ὅτι δηλ. κατέχει, δὲν εἶνε ἐλπίς, δὲν εἶνε ἐλπιζόμενον, διότι ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον βλέπει, κατέχει, δὲν ἔχει λόγον νὰ τὸ ἐλπίζῃ, νὰ τὸ ἀναμένῃ. «Τῇ ἐλπίδι ἐσώθημεν· οὐδέπω γὰρ τῆς ἀναστάσεως τετυχήκαμεν» Θεοδ.

25. Το συμπέρασμα τοῦ περὶ ἐλπίδος καὶ ἐλπιζομένων λεχθέντος. Ἀφ' οὗ, λέγει ὁ Ἀπ., η ἐλπὶς δὲν ἔχει ὑπ' ὄψιν τὸ παρόν, ὅ,τι βλέπει τις καὶ κατέχει, ἀλλὰ τὸ μέλλον, ἕπεται ὅτι ἔχομεν πάντα λόγον νὰ ἀναμένωμεν καὶ δὴ μετὰ ὑπομονῆς, μετὰ ἀνοχῆς τῶν δεινῶν καὶ κακῶν, τὰ ὁποῖα συνοδεύουν τὸν παρόντα χρόνον τῆς ἀναμονῆς ἡμῶν.

26. Τὴν μέλλουσαν δόξαν τῶν Χριστιανῶν προαγγέλλουν καὶ ἐγγυῶνται ὄχι μόνον οἱ στεναγμοὶ τῆς φύσεως (στιχ. 19—22) καὶ αὐτῶν τούτων, διότι δὲν ἀπέκτησαν ἀκόμη τὴν πλήρη υἱοθεσίαν (στίχ. 23), ἀλλὰ καὶ ἡ σύμπραξις καὶ συνεργασία τοῦ Ἁγ. Πνεύματος. Τοῦτο, λέγει ὁ Ἀπ., προσέρχεται ἀρωγὸν εἰς τὰς ἀσθενείας ἡμῶν καὶ ἀναπληρώνει αὐτὰς καὶ εἰς τὸ σπουδαιότατον σημεῖον τῶν προσευχῶν. Διότι καὶ ἡμεῖς αὐτοὶ οἱ Χριστιανοί δὲν γνωρίζομεν τί νὰ προσευχηθῶμεν **καθ' ὃ δεῖ**, ἐν τῷ μέτρῳ δηλ. καὶ κατὰ τὸν τρόπον κατὰ τὸν ὁποῖον ἁρμόζει. Τὴν ἔλλειψιν λοιπὸν ταύτην ἀναπληρώνει τὸ ἐν ἡμῖν Ἅγ. Πνεῦμα τὸ ὁποῖον παρακαλεῖ ὑπὲρ ἡμῶν ***(ὑπερεντυγχάνει)***, διὰ στεναγμῶν, οἵτινες ἀποσπῶνται ἀπὸ τοῦ βάθους τῆς καρδίας ἡμῶν, οἱ ὁποῖοι ὅμως δὲν ἐκφράζονται, ὥστε νὰ τοὺς ἀντιληφθοῦν οἱ ἄλλοι ***(ἀλάλητοι)*** καὶ ἡμεῖς δὲ οἱ ἴδιοι δὲν ἔχομεν σαφῆ συναίσθησιν αὐτῶν. Ὁ Χρυσ. παρατηρεῖ «Πνεῦμα τοίνυν ἐνταῦθα καλεῖ τό τε χάρισμα τὸ τοιοῦτον, καὶ τὴν ψυχὴν τὴν δεχομένην τὸ χάρισμα καὶ ἐντυγχάνουσιν τῷ Θεῷ καὶ στενάζουσαν». Ὁ δὲ Θεοδ. «Μὴ αἰτεῖτε, φησί, τῶν λυπηρῶν τὴν ἀπαλλαγήν· οὐ γὰρ ἴστε τὸ συμφέρον, ὡς ὁ κυβερνῶν Θεός. Δότε ὑμᾶς αὐτοὺς τῷ κατέχοντι τοῦ παντὸς τὰ πηδάλια· οὕτως γὰρ κἂν μηδὲν αἰτήσητε, στενάζητε δὲ μόνον ὑπὸ τῆς ἐνεργούσης χάριτος ἐνεργούμενοι, σαφῶς τὰ καθ' ὑμᾶς πρυτανεύει (= διευθύνει) καὶ τὸ συνοίσειν μέλλον (= τὸ συμφέρον) παρέξει».

(ἕπεται συνέχεια)

ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΑ ΧΡΟΝΙΚΑ

ΕΚΚΛΗΣΙΑ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΩΣ

ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΗ

Πατριαρχικαὶ Χοροστασίαι.

Κατὰ τὸν λήξαντα μῆνα ἡ Α. Θ. Παναγιότης ἐχοροστάτησεν ἐν τῷ πανσέπτῳ Πατριαρχικῷ Ναῷ: — Τὴν Κυριακὴν τῆς Ὀρθοδοξίας (5 τοῦ μ.), συγχοροστατησάντων Αὐτῇ τῶν σεβ. Μητροπολιτῶν Προύσης, Σάρδεων, Ἡλιουπόλεως, Ἴμβρου καὶ Τενέδου, Θεοδωρουπόλεως, Χριστουπόλεως, Λαοδικείας καὶ Φιλαδελφείας, — τὴν Κυριακὴν τῆς Σταυροπροσκυνήσεως (19 τοῦ μ.), συγχοροστατησάντων Αὐτῇ τῶν σεβ. Μητροπολιτῶν Προύσης, Σάρδεων, Ἡλιουπόλεως, Ἴμβρου καὶ Τενέδου, Θεοδωρουπόλεως, Χριστουπόλεως καὶ Λαοδικείας, τῆς θείας λειτουργίας τελεσθείσης, κατὰ τὴν τάξιν, ὑπὸ τοῦ πανοσιολ. Ἀρχιγραμματέως τῆς Ἁγίας καὶ Ἱερᾶς Συνόδου κ. Μαξίμου, διακονοῦντος τοῦ πανοσιολ. Ὑπογραμματέως κ. Ἰακώβου, καὶ κατὰ τὰς Ἀκολουθίας τῶν πρώτων (3 τοῦ μ.) καὶ τῶν τελευταίων (31 τοῦ μ.) Χαιρετισμῶν τῆς Θεοτόκου, ἀναγνοῦσα κατὰ τοὺς τελευταίους Χαιρετισμοὺς τὴν Α.΄ Στάσιν, συγχοροστατοῦντας δὲ ἔχουσα κατ' αὐτοὺς τοὺς σεβ. Μητροπολίτας Προύσης, Σάρδεων, Ἡλιουπόλεως, Ἴμβρου καὶ Τενέδου, Θεοδωρουπόλεως, Χριστουπόλεως καὶ Λαοδικείας, ὧν οἱ τρεῖς πρῶτοι καὶ ἀνέγνωσαν τὰς λοιπὰς Στάσεις.

Πατριαρχικὸς Ναός.

—Τὴν Δ.΄ Κυριακὴν τῶν Νηστειῶν ἐν τῷ πανσέπτῳ Πατριαρχικῷ Ναῷ ἐχοροστάτησεν ὁ σεβ. Μητροπολίτης Φιλαδελφείας κ. Αἰμιλιανός, κηρύξας καὶ τὸν θεῖον λόγον.

— Εἰς τὰς Ἀκολουθίας τῶν Προηγιασμένων καθ' ἑκάστην Τετάρτην καὶ Παρασκευὴν τοῦ μηνός, τὰ Μ. Προκείμενα τῶν Κυριακῶν, τὰς Ἀκολουθίας τῶν Β.΄, Γ.΄ καὶ Δ.΄ Χαιρετισμῶν, τὴν Ἑορτὴν τοῦ Εὐαγγελισμοῦ καὶ τὴν Πέμπτην τοῦ Μεγάλου Κανόνος ἐν αὐτῷ ἐχοροστάτησεν ὁ πανοσιολ. Μ. Πρωτοσύγκελλος κ. Μάξιμος.

Μνημόσυνον

Τῇ Β΄ Κυριακῇ τῶν Νηστειῶν ἐν τῷ πανσέπτῳ Πατριαρχικῷ Ναῷ ἐτελέσθη μνημόσυνον ὑπὲρ τῶν ἀειμνήστων Ὀφφικιάλων τῆς Μ. Ἐκκλησίας Μ. Χαρτοφύλακος Μανουὴλ Γεδεών, Μ. Πρωτεκδίκου Γεωργίου Παπαδοπούλου καὶ Μ. Ρεφερενδαρίου Κλεοβούλου Κοκκολάτου. Τὴν θείαν λειτουργίαν ἐτέλεσεν ὁ σεβ. Μητροπολίτης Φιλαδελφείας κ. Αἰμιλιανός, ἐκφωνήσας καὶ τὸν ἐπιμνημόσυνον λόγον. Παρῆσαν ἐκ τῶν Ὀφφικιάλων τῆς Ἐκκλησίας οἱ ἐντιμολογ. Μ. Λογοθέτης κ. Κυριακὸς Γκιώκας, Μ. Ρήτωρ κ. Βλ. Μιρμίρογλου, Μ. Χαρτοφύλαξ κ. Ἀχιλ. Μόσχος, Μ. Ρεφερενδάριος κ. Γ. Χόλλεμπαχ καὶ Χαρτουλάριος κ. Τιμ. Μαμελετζόγλου καὶ πλῆθος εὐλαβοῦς ἐκκλησιάσματος.

Μητροπολίτης Γάνου καὶ Χώρας.

Κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ λήξαντος μηνὸς ὁ πανιερ. Μητροπολίτης Γάνου καὶ Χώρας κ. Παγκράτιος ὑπέστη ἐν τῷ Νοσοκομείῳ Ἱερεμίου ἐγχείρησιν εἰς τοὺς ὀφθαλμούς. Τὴν Α. Πανιερότητα ἀπὸ μέρους τῆς Α. Θ. Παναγιότητος ἐπεσκέφθη, διαβιβάσας τὰς ὑπὲρ ταχείας ἀναρρώσεως εὐχὰς Αὐτῆς, ὁ πανοσιολ. Μ. Ἀρχιδιάκονος κ. Μελέτιος.

Θεῖον Κήρυγμα.

— Κατὰ τὰς Κυριακὰς τῆς περιόδου τῆς ἁγίας καὶ μεγάλης Τεσσαρακοστῆς τὰς συμπεσούσας ἐν τῷ παρόντι μηνί, ἐν τῷ πανσέπτῳ Πατριαρχικῷ Ναῷ, ἐκτὸς τῆς Β.' καὶ Δ.', καθ' ἃς ὡς ἀλλαχοῦ ἐσημειώθη, ὡμίλησεν ὁ σεβ. Μητροπολίτης Φιλαδελφείας κ. Αἰμιλιανός, τὸν θεῖον λόγον ἐκήρυξαν: τῇ Α'. ὁ σεβ. Μητροπολίτης Ἡλιουπόλεως κ. Γεννάδιος καὶ τῇ Γ.' ὁ πανοσιολ. Μ. Ἀρχιδιάκονος κ. Μελέτιος.

— Ἐν τοῖς ἱ. Ναοῖς τῆς Ἀρχιεπισκοπῆς, ἐκτὸς τῶν ἑκασταχοῦ ἱερουργησάντων ἁγ. Ἀρχιερέων καὶ τῶν τακτικῶν ἱεροκηρύκων τῶν ἱ. Ναῶν, ἐκτάκτως ὁρισθέντες ἐκήρυξαν: — ὁ πανοσιολ. Μ. Ἀρχιμανδρίτης κ. Καλλίνικος ἐν τῷ ἐν Ποτηρᾷ ἱ. Ναῷ τοῦ ἁγ. Γεωργίου καθ' ἑκάστην Τετάρτην, ἐν τῷ ἱ. Ἁγιάσματι τῶν Βλαχερνῶν καθ' ἅπαντας τοὺς Χαιρετισμοὺς καὶ τὰς Κυριακὰς καὶ ἐν τῷ ἐν Τὸπ καποῦ ἱ. Ναῷ τοῦ Ἁγίου Νικολάου κατὰ τοὺς Γ.' καὶ Δ.' Χαιρετισμούς, — ὁ πανοσιολ. πρώην Μ. Ἀρχιδιάκονος κ. Γρηγόριος ἐν τῷ ἐν Ξηροκρήνῃ ἱ. Ναῷ τοῦ Ἁγίου Δημητρίου κατὰ τοὺς Γ.' καὶ Δ.' Χαιρετισμούς, ἐν τῷ ἐν Βλάγκᾳ ἱ. Ναῷ τῶν Ἁγίων Θεοδώρων τῇ Β.', Γ.' καὶ Δ.' Κυριακῇ, ἐν τῷ ἐν Ἕξ Μαρμάροις ἱ. Ναῷ τῆς Παναγίας κατὰ τοὺς Β.' Χαιρετισμούς, αὐθημερὸν μ. μ. κηρύξας καὶ ἐν τῷ ἐν Μουχλίῳ ἱ. Ναῷ τῆς Παναγίας, καὶ ἐν τῷ ἐν Βαλατᾷ ἱ. Ναῷ τῶν Π. Ταξιαρχῶν κατὰ τοὺς τελευταίους Χαιρετισμούς, — ὁ πανοσιολ. ἀρχιμανδρίτης κ. Νικόδημος ἐν τῷ ἐν Τὸπ καποῦ ἱ. Ναῷ τοῦ Ἁγίου Νικολάου τῇ Β.' Κυριακῇ, — ὁ πανοσιολ. ἀρχιμανδρίτης κ. Ἱερώνυμος ἐν τῷ ἐν Μεσαχώρῳ ἱ. Ναῷ τοῦ Ἁγίου Φωκᾶ κατὰ τὰς Κυριακὰς τῆς Ὀρθοδοξίας καὶ τῆς Σταυροπροσκυνήσεως καὶ καθ' ἅπαντας τοὺς Χαιρετισμούς, — ὁ πανοσιολ. Δευτερεύων τῶν Πατριαρχικῶν Διακόνων κ. Ἰσίδωρος ἐν τῷ ἐν Βλάγκᾳ ἱ. Ναῷ τῶν Ἁγίων Θεοδώρων καθ' ἅπαντας τοὺς Χαιρετισμούς, — ὁ πανοσιολ. Τριτεύων τῶν Πατριαρχικῶν Διακόνων κ. Χρυσόστομος ἐν τῷ ἐν Γαλατᾷ ἱ. Ναῷ τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου τῶν Χίων τῇ Γ.' Κυριακῇ καὶ ἐν τῷ ἐν Μουχλίῳ ἱ. Ναῷ τῆς Παναγίας κατὰ τοὺς Β.' Χαιρετισμούς, — καὶ ὁ ἐντιμολογ. Ἄρχων Διδάσκαλος τοῦ Εὐαγγελίου κ. Ἰω. Παναγιωτίδης ἐν τῷ ἐν Γαλατᾷ ἱ. Ναῷ τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου τῶν Χίων κατὰ τὸν Ἑσπερινὸν τῆς Κυριακῆς τῆς Ὀρθοδοξίας, ἐν τῷ ἐν Γαλατᾷ ἱ. Ναῷ τοῦ Ἁγίου Νικολάου τῇ Β'. Κυριακῇ καὶ ἐν τῷ ἐν Βαφεοχωρίῳ ἱ. Ναῷ τοῦ Εὐαγγελισμοῦ τῇ Δ.' Κυριακῇ τῶν Νηστειῶν.

Ὀφφίκια.

— Ἡ Α. Θ. Παναγιότης ἀπένειμε τῷ ἐκ τῶν ἐφημερίων τοῦ ἐν Ταταούλοις ἱ. Ναοῦ τοῦ Ἁγίου Δημητρίου αἰδεσιμ. πρεσ. Γερμανῷ Ἀνδρεάδῃ τὸ ὀφφίκιον τοῦ Οἰκονόμου τῆς Ἁγιωτάτης Ἀρχιεπισκοπῆς. Ἡ εἰς τὸ ὀφφίκιον τοῦτο χειροθεσία τοῦ εἰρημένου ἐγένετο, ἐντολῇ τῆς Α. Θ. Παναγιότητος, ὑπὸ τοῦ πανιερ. Μητροπολίτου Αἴνου κ. Γερμανοῦ τῇ 12ῃ τοῦ μ. ἐν τῷ εἰρημένῳ ἱ. Ναῷ.

— Ὡσαύτως ἡ Α. Θ. Παναγιότης ἀπένειμε τῷ ἐκ τῶν ἐφημερίων τοῦ ἐν Σταυροδρομίῳ ἱ. Ναοῦ τῶν Ἁγ. Κωνσταντίνου καὶ καὶ Ἑλένης πανοσ. ἱερομονάχῳ Προκοπίῳ Μελᾷ τὸ ὀφφίκιον τοῦ Συγκέλλου τῆς Ἁγιωτάτης Ἀρχιεπισκοπῆς, τῆς χειροθεσίας αὐτοῦ, ἐντολῇ Αὐτῆς, γενομένης ὑπὸ τοῦ πανιερ. Μητροπολίτου Περγάμου κ. Ἀδαμαντίου ἐν τῷ εἰρημένῳ ἱ. Ναῷ τῇ Κυριακῇ τῆς Σταυροπροσκυνήσεως, 19ῃ τοῦ μηνός.

Πατριαρχικὴ ἀντιπροσώπευσις.

Κατὰ τὴν τελεσθεῖσαν τῇ 25ῃ τοῦ λήξαντος μ. ἐν τῷ ἐν Θεραπείοις ἱ. Μητροπολιτικῷ Ναῷ τοῦ Ἁγίου Γεωργίου κηδείαν τοῦ ἀειμνήστου ἰατροῦ Ἀντωνίου Ζωγράφου ἀπὸ μέρους τῆς Α. Θ. Παναγιότητος παρέστη ὁ πανοσ. Τριτεύων κ. Χρυσόστομος.

Ἐπισκέψεις.

Κατὰ τὸν λήξαντα μῆνα προσελθόντες εἰς τὰ Πατριαρχεῖα ἐγένοντο δεκτοὶ παρὰ τῇ Α. Θ. Παναγιότητι καὶ ὑπέβαλον τὰ εὐλαβῆ σεβάσματα αὐτῶν :

— Τῇ 1ῃ ὁ πρωθιερεὺς τῆς ἐνταῦθα Ἀγγλικανικῆς Παροικίας αἰδεσιμολ. κ. Ch. Hutchinson.

— Τῇ 6ῃ ὁ ἐν Ἀγκύρᾳ ἐξοχ. Πρεσβευτὴς τῆς Ρουμανίας κ. Ἀλέξανδρος Κρετσιάνου ἐν συνοδείᾳ τοῦ ἐνταῦθα Γενικοῦ Προξένου τῆς Ρουμανίας κ. Π. Νεγκουλέσκου.

— Τῇ 13ῃ ὁ ἱερατικῶς Προϊστάμενος τῆς ἐν Σμύρνῃ ὀρθοδόξου ἐκκλησίας αἰδεσιμολ. Οἰκονόμος κ. Γ. Γροπέτης καὶ

— Τῇ 22ᾳ ὁ ἐνταῦθα Γεν. Πρόξενος τῆς Ἑλλάδος ἐντιμ. κ. Σπ. Καπετανίδης ἐπὶ τῇ εἰς Ἄγκυραν προσωρινῶς ἀναχωρήσει αὐτοῦ.

Ἀπὸ μέρους τῆς Α. Θ. Παναγιότητος τοὺς ὡς ἄνω ἐπισκεφθέντας Αὐτὴν ἀντεπεσκέφθησαν : τὸν μὲν ἐξοχ. Πρεσβευτὴν τῆς Ρουμανίας καὶ τὸν ἐντιμ. Γεν. Πρόξενον τῆς Ἑλλάδος ὁ πανοσιολ. Μ. Πρωτοσύγκελλος κ. Μάξιμος, τὸν δὲ αἰδεσιμ. Οἰκονόμον κ. Γ. Γροπέτην ὁ πανοσιολ. Διάκονος τῆς Σειρᾶς κ. Αἰμιλιανός.